

*Παραγωγή Βασημικού Εκπαιδευτικού Υλικού για την Εισαγωγή
Θεμάτων Σχετικά με τα Φύλα στην Εκπαιδευτική Διαδικασία*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

**ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ
ΥΛΙΚΟΥ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ Π.Ε 3.2
ΜΑΥΡΟΓΙΩΡΓΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ**

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΚΑΝΑΒΕΛΗ ΕΛΙΑΝΑ,
ΠΑΛΙΕΡΑΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ, ΣΟΥΡΛΟΥ ΕΥΗ**

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ
ΤΟΜΕΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Το έργο συγχρηματοδοτείται 75% από το Ε.Κ.Τ. και 25% από Εθνικούς πόρους

Παραγωγή Βοηθητικού
Εκπαιδευτικού Υλικού για
την Εισαγωγή Θεμάτων
Σχετικά με τα Φύλα στην
Εκπαιδευτική Διαδικασία

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΟ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΩΣΤΙΚΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ
ΤΟΜΕΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Το έργο συγχρηματοδοτείται 75% από το Ε.Κ.Τ. και 25% από Εθνικούς πόρους

«ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΦΥΛΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ»

ΕΚΘΕΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΕΣ

Βασιλείου Ελένη, Καναβέλη Ελιάννα,
Παλιεράκη Καλλιόπη, Σούρλου Ευλαμπία

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ: ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	3
Δραστηριότητες	5
Παραδοτέα	6
1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ.....	7
2. ΥΛΙΚΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	11
3. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	13
3.1 Γενικό Μέρος: συνοπτική παρουσίαση και εκτίμηση.....	13
3.2 Ερωτηματολόγια Εκπαιδευτικών	14
3.2.1 Γενικότερες προτάσεις για τη βελτίωση του υλικού	14
3.2.1.1 Ως προς τη μορφή.....	14
3.2.1.2 Ως προς το περιεχόμενο	15
3.2.1.3 Ως προς τη δεκτικότητα, το ενδιαφέρον και την ευαισθητοποίηση από τη μεριά των μαθητών/τριών	17
3.2.1.4 Ως προς τη φιλικότητα στη χρήση	18
3.2.2 Αντιφάσεις, συγχύσεις και ασάφειες στη συγκρότηση του όλου υλικού ..	19
3.2.3 Αντικατάσταση των υπαρχόντων παραδειγμάτων με νέα	20
3.2.4 Ιστοσελίδα	20
3.2.5 Προτάσεις για βελτίωση και εμπλουτισμό του υλικού.....	20
3.2.6 Γενική άποψη για την όλη προσπάθεια.....	22
3.3. Ερωτηματολόγια Μαθητών/τριών.....	23
3.4 Υποστηρικτικό διδακτικό υλικό για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής κατεύθυνσης	27
3.5 Υποστηρικτικό διδακτικό υλικό για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θετικής κατεύθυνσης.....	29
3.6 Βιβλίο/ Εγχειρίδιο για τους/τις Εκπαιδευτικούς.....	30
3.7 Βιβλίο - Εγχειρίδιο για τις/τους Νηπιαγωγούς	32
3.8 Φύλο και Νέα επαγγέλματα.....	34
3.9 Δοκίμια	38
3.10 Βιντεοταινία	42
3.11 CD-ROM - Ιστοσελίδα	45
4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΔΗΓΟ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ	47
4. 1 Πακέτο εργασίας 1.1.: Βιβλίο-Εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς	47
4.1.1 Ως προς το περιεχόμενο	48
4.1.2 Ως προς τη μορφή (Γλωσσικές / συντακτικές διορθώσεις).....	50

4.2 Πακέτο Εργασίας 1.2. Φύλο και Νέα Επαγγέλματα	50
4.2.1 Ως προς το περιεχόμενο	50
4.2.2 Ως προς τη μορφή (Γλωσσικές / συντακτικές διορθώσεις).....	51
4.3 Πακέτο Εργασίας 1.3. Συμπληρωματικά Φυλλάδια των σχολικών εγχειριδίων.....	52
4.3.1 Ως προς το περιεχόμενο	52
4.3.2 Ως προς τη μορφή.....	52
4.4 Πακέτο Εργασίας 1.4. Βιβλίο-Συλλογή Δοκιμίων	53
4.4.1 Ως προς το περιεχόμενο	53
4.4.2 Ως προς τη μορφή (Γλωσσικές / συντακτικές διορθώσεις).....	54
4.5 Πακέτο Εργασίας 2.1: Οπτικοακουστικό –πολυμεσικό υλικό	54
4.5.1 Βιντεοταινία	55
4.5.1.1 Ως προς το περιεχόμενο	55
4.5.1.2 Ως προς τη μορφή.....	56
4.5.2 CD-ROM.....	56
4.5.2.1 Ως προς το περιεχόμενο	56
4.5.2.2 Ως προς τη μορφή.....	56
4.6 Πακέτο Εργασίας 2.2: Διαδικτυακός τόπος/ιστοσελίδες.....	56
4.6.1 Ως προς το περιεχόμενο	57
4.6.2 Ως προς τη μορφή.....	57

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ: ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εφαρμογής, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου έργου προβλέπεται η πραγματοποίηση εσωτερικής διαμορφωτικής αξιολόγησης η οποία θα διεξαχθεί μετά το τέλος ή κατά τη διάρκεια της πιλοτικής εφαρμογής.

Αντικειμενικός στόχος της εσωτερικής αξιολόγησης είναι η συλλογή και η επεξεργασία στοιχείων αναφορικά με το περιεχόμενο και τις τυχόν δυσκολίες, ασάφειες ή τις ελλείψεις του βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο θα παραχθεί και θα εφαρμοστεί πιλοτικά στα σχολεία που θα επιλεγούν. Η συλλογή και η επεξεργασία των σχετικών στοιχείων θα αναδείξουν εάν το υλικό που θα εφαρμοστεί πιλοτικά, χρήζει ή όχι διορθώσεων και σε ποια σημεία. Ακόμη, εάν είναι ελλιπές ως προς τις θεματικές και υπάρχει ανάγκη εμπλουτισμού του με κάποιες επιπλέον.

Η συλλογή των απαραίτητων σχετικών στοιχείων θα γίνει με

α) **ημερολόγια** παρακολούθησης εφαρμογής του υλικού. Στα ημερολόγια αυτά οι εκπαιδευτικοί, που θα επιλεγούν να εφαρμόσουν πιλοτικά το υλικό, θα καταγράφουν την ημερομηνία χρήσης και αξιοποίησης του υλικού, το είδος του υλικού που χρησιμοποίησαν π.χ. το βιβλίο-εγχειρίδιο ή τα συμπληρωματικά φυλλάδια ή το πολυμεσικό υλικό κλπ. Θα καταγράφουν, ακόμη, τις ασάφειες, τις ελλείψεις ή τις δυσκολίες του υλικού, τις αντιδράσεις των μαθητών/τριών και επίσης τις προσωπικές τους απόψεις για το υλικό.

β) **ερωτηματολόγια** για τους/τις εκπαιδευτικούς και για τους/τις μαθητές/τριες. Προβλέπεται να συνταχθούν δύο ερωτηματολόγια. Ένα (1) για τους/τις εκπαιδευτικούς και ένα (1) για τους/τις μαθητές/τριες. Τα ερωτηματολόγια θα είναι ανώνυμα και θα εμπεριέχουν ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία των εκπαιδευτικών (π.χ. φύλο, οικογενειακή κατάσταση κλπ.), με τις σπουδές τους (π.χ. ειδικότητα, ΑΕΙ όπου φοίτησαν κλπ.) και τέλος ερωτήσεις σχετικά με τις θεματικές του υλικού και τις τυχόν ασάφειες ή δυσκολίες του περιεχομένου του. Η ένταξη στο ερωτηματολόγιο ερωτήσεων αναφορικά με τα δημογραφικά στοιχεία και τις σπουδές των εκπαιδευτικών κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να αποτυπωθεί το κοινωνικό

και επαγγελματικό προφίλ εκείνων που θα συμμετάσχουν στην πιλοτική εφαρμογή. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου θα είναι περίπου 20.

Το ερωτηματολόγιο για τους/τις μαθητές/τριες θα είναι επίσης ανώνυμο. Θα εμπεριέχει επίσης ερωτήσεις σχετικά με δημογραφικά στοιχεία όπως π.χ. φύλο, ηλικία, κοινωνική προέλευση (μορφωτικό επίπεδο και επάγγελμα γονέων) καθώς και ερωτήσεις που αφορούν την εκπαίδευση τους όπως π.χ. σχολική επίδοση, κατεύθυνση σπουδών που προτίθενται να επιλέξουν (μαθητές/τριες δημοτικού και γυμνασίου) ή έχουν ήδη επιλέξει (μαθητές/τριες ενιαίου λυκείου και ΤΕΕ-ΣΕΚ). Οι ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά και εκπαιδευτικά στοιχεία εντάσσονται για τους ίδιους λόγους όπως οι αντίστοιχες για τους/τις εκπαιδευτικούς. Σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό υλικό το ερωτηματολόγιο, όπως είναι ευνόητο, θα εμπεριέχει ερωτήσεις παρεμφερείς με εκείνες για τους/τις εκπαιδευτικούς αλλά, ωστόσο, διαφοροποιημένες μια και ο ρόλος και η θέση των μαθητών/τριών διαφοροποιείται από τα αντίστοιχα των εκπαιδευτικών. Επίσης, είναι πιθανόν οι διαφοροποιήσεις στο κοινωνικό και επαγγελματικό προφίλ των εκπαιδευτικών να επηρεάζουν τις αντιδράσεις τους για το υλικό. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου για τους/τις μαθητές/τριες θα είναι επίσης περίπου 20.

Στα πλαίσια της εσωτερικής αξιολόγησης τα ερωτηματολόγια θα δοθούν σε όλους/ες τους/τις εκπαιδευτικούς και σε όλους/ες τους/τις μαθητές/τριες που θα επιλεγούν για να συμμετάσχουν στην πιλοτική εφαρμογή του υλικού. Έτσι, τα ερωτηματολόγια δόθηκαν σε 38 εκπαιδευτικούς (10 Νηπιαγωγούς, 4 Δασκάλους/ες και 24 Καθηγητές/τριες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) και σε 480 μαθητές/τριες. Όπως είναι ευνόητο, δεν θα δοθούν ερωτηματολόγια στα νήπια αλλά ούτε και στους μαθητές/τριες των δημοτικών Σχολείων επειδή λόγω ηλικίας, οι απαντήσεις τους δε θα ήταν αξιοποιήσιμες για την Εσωτερική Αξιολόγηση. Ωστόσο, ο υπεύθυνος του συγκεκριμένου πακέτου εργασίας προβλέπεται να αξιολογήσει τις αντιδράσεις των νηπίων προς το υλικό με την τεχνική είτε της συνέντευξης-συζήτησης είτε της παρατήρησης ή και με τις δύο τεχνικές.

Οι διαδικασίες υλοποίησης της εσωτερικής αξιολόγησης είναι, βέβαια, ευθύνη του μέλους της επιστημονικής ομάδας, που θα αναλάβει τη συγκεκριμένη δράση. Εκείνος/η είναι που θα επιλέξει και θα σχεδιάσει τα εργαλεία όπως π.χ. ερωτηματολόγια ή συνεντεύξεις ή παρατήρηση στη τάξη ή

σύνταξη ημερολογίου παρακολούθησης εφαρμογής του υλικού ή κάποιο συνδυασμό εργαλείων με απώτερο στόχο τη συλλογή όσο το δυνατόν πιο έγκυρων και αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με το περιεχόμενο του υλικού από εκείνους/ες που θα εμπλακούν άμεσα στην πιλοτική εφαρμογή, δηλαδή, τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/τριες.

Οι απόψεις και οι αντιδράσεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών για το υλικό, έτσι όπως θα προκύψουν από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων ή και άλλων επιπρόσθετων εργαλείων συλλογής τους καθώς και οι ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις σε σχέση με το κοινωνικό και επαγγελματικό/εκπαιδευτικό προφίλ θα αποτελέσουν το περιεχόμενο της έκθεσης αξιολόγησης, που προβλέπεται να συνταχθεί.

Δραστηριότητες

Έτσι, σε ό,τι αφορά την εσωτερική αξιολόγηση, στα πλαίσια της υποβαλλόμενης πρότασης προτείνουμε τις αμέσως παρακάτω δραστηριότητες:

- Δ.3.2.1 Σχεδιασμός Εργαλείων

Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας θα γίνουν τα ακόλουθα:

- σύνταξη ενός ημερολογίου παρακολούθησης της εφαρμογής του υλικού,
- σύνταξη δύο (2) ερωτηματολογίων: ένα (1) για τους/τις εκπαιδευτικούς και ένα (1) για τους/τις μαθητές/τριες. Καθένα από τα ερωτηματολόγια θα έχει περίπου 20 ερωτήσεις.

- Δ.3.2.2 Συμπλήρωση και Συλλογή Ερωτηματολογίων

Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας θα γίνουν τα ακόλουθα:

- εκτύπωση και διανομή των ερωτηματολογίων σε εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες στο τέλος της πιλοτικής εφαρμογής,
- εκτύπωση του ημερολογίου παρακολούθησης της εφαρμογής του υλικού και διανομή στους/στις εκπαιδευτικούς με την έναρξη της πιλοτικής εφαρμογής
- συλλογή των ερωτηματολογίων και των ημερολογίων.

- Δ.3.2.3 Επεξεργασία Ερωτηματολογίων και Αξιολόγηση

Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας θα γίνουν τα ακόλουθα:

- ψηφιοποίηση και επεξεργασία των ερωτηματολογίων και των ημερολογίων,
- επεξεργασία των συνεντεύξεων-συζητήσεων ή παρατηρήσεων των νηπίων
- σύνταξη της έκθεσης αξιολόγησης.

Παραδοτέα

Τα **παραδοτέα** του τρέχοντος πακέτου εργασίας είναι τα ακόλουθα:

- Π.3.2.1 Ερωτηματολόγια
Το παραδοτέο αυτό αφορά στο σχεδιασμό των ερωτηματολογίων που περιγράφονται στη Δραστηριότητα Δ.3.2.1.
- Π.3.2.2 Συμπληρωμένα Ερωτηματολόγια
Το παραδοτέο αυτό αφορά το σύνολο των ερωτηματολογίων που συμπληρώνουν οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές που συμμετέχουν στην πιλοτική εφαρμογή. Το παραδοτέο είναι το αποτέλεσμα της Δραστηριότητας Δ.3.2.2.
- Π.3.2.3 Έκθεση Αξιολόγησης
Το παραδοτέο αυτό αφορά την εκπόνηση της Έκθεσης Αξιολόγησης της πιλοτικής εφαρμογής του υλικού στα νηπιαγωγεία και στις σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που γίνεται στο πλαίσιο της Δραστηριότητας Δ.3.2.3.

1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ

Είναι γεγονός ότι υπάρχει αρκετή "κινητικότητα" στη συζήτηση και στην υλοποίηση προγραμμάτων για την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού. Οι αλλαγές εκπαιδευτικών προγραμμάτων και βιβλίων βρίσκονται στο επίκεντρο των πολιτικών επιλογών για την υποστήριξη αλλαγών στο περιεχόμενο και στις μεθοδολογικές προσεγγίσεις που εφαρμόζονται στην εκπαιδευτική διαδικασία με τη συμμετοχή των ίδιων των υποκειμένων, των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών.

Η αξιολόγηση ως επιλογή εμπεριέχει παραδοχές που παραπέμπουν στην "αξία του χρήματος" που διατίθεται και στην απολογιστική λογοδοσία. Υπάρχει πράγματι η ανάγκη να εξετάζεται σε κάθε φάση τι συμβαίνει στο πλαίσιο των προγραμμάτων παραγωγής εκπαιδευτικού υλικού και να γνωστοποιούνται αυτά τα αποτελέσματα της αξιολόγησης στους υπεύθυνους - μάλλον σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς - έτσι ώστε να μπορεί να βελτιώνεται συνεχώς το παραγόμενο εκπαιδευτικό υλικό και να γίνεται όλο και πιο πολύ αποτελεσματικό κατά την αξιοποίηση από τους χρήστες. Είναι ως ένα βαθμό ατυχές που στην ελληνική εκπαίδευση η ιδέα της αξιολόγησης και των αρχών της έχει συνδεθεί με τόση αμφισβήτηση και αρνητικούς όρους στην υποδοχή της.

Η αξιολόγηση έχει αναδειχθεί σε πεδίο αντιπαράθεσης και έντονης αμφισβήτησης για τους όρους, τους ορισμούς και τις ιδεολογικές παραμέτρους. Δεν είναι π.χ. τυχαίο το γεγονός ότι σε διεθνές επίπεδο παρατηρείται μια πολυσημία του όρου *αξιολόγηση*, ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποιούνται πλήθος άλλων όρων για να δηλώσουν κατά βάση τις ίδιες διαδικασίες ελέγχου και εκτίμησης ενός σχεδίου, προγράμματος ή αποτελέσματος. Είναι πολύ ζωντανό πεδίο ζύμωσης που δεν προσφέρεται μόνο στους ειδικούς και εμπειρογνώμονες αλλά και σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Σημαίνει ουσιαστικά αναζήτηση, διερεύνηση και καταγραφή του τι συμβαίνει σε ένα πρόγραμμα που έχει ως στόχο την

προώθηση της ισότητας των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πώς αντιλαμβάνονται τα προγράμματα όσοι εμπλέκονται; Ποια είναι τα αναμενόμενα αποτελέσματα, ανεξάρτητα αν είναι προγραμματισμένα ή όχι. Αναπόσπαστο τμήμα μιας αξιολόγησης είναι η υποβολή της αξιολογικής έκθεσης με τρόπο που να είναι αξιοποιήσιμη από τους ενδιαφερόμενους φορείς. Όλοι οι εκπαιδευτικοί και οι συντελεστές σε τελευταία ανάλυση θα έπρεπε να γνωρίζουν και να συνειδητοποιούν το ρόλο τους στην αξιολόγηση και στη βελτίωση αυτών που εφαρμόζονται για την επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Η αξιολόγηση είναι αναπόσπαστο τμήμα οποιασδήποτε εκπαιδευτικής δραστηριότητας και είναι αυτό που τη συμπεριλαμβάνει στα πεδία μελέτης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών. Υπάρχει, βέβαια, χώρος για τους εμπειρογνώμονες σε μια αξιολογική διαδικασία, αλλά είναι οι υπεύθυνοι φορείς, οι εκπαιδευτικοί και οι συντελεστές που "παράγουν" την αξιολόγηση παρότι την αξιολογική έκθεση τη συντάσσουν και τη συνθέτουν κάποιοι ειδικοί. Από αυτή την άποψη κρίνουμε πολύ σημαντικά όλα τα ντοκουμέντα και κείμενα που έχουν χρησιμοποιηθεί στην παρούσα αξιολόγηση μια και αυτά "παράγουν" ως ένα βαθμό την ίδια την αξιολογική έκθεση. Το υλικό αυτό συμπληρώνεται από τις απαντήσεις που έδωσαν επιλεγμένοι εκπαιδευτικοί που είχαν άμεση συμμετοχή στη δοκιμαστική εφαρμογή των πρώτων «σχεδιασμάτων» έντυπου ή ψηφιακού υλικού

Εκείνο που θα τονίζαμε ιδιαίτερα, είναι η γενική αρχή ότι

η αξιολόγηση ως προκαταρκτική, διαμορφωτική και τελική (συνολική) διαδικασία είναι αναπόσπαστο μέρος οποιουδήποτε επιχειρησιακού προγράμματος παρέμβασης στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Αυτό είναι ένα από τα βασικά σημεία σύγκλισης των ειδικών και εμπειρογνομώνων σχετικά με την ορθολογική ανάπτυξη στρατηγικών διαχείρισης εκπαιδευτικών καινοτομιών μεσαίας και μεγάλης κλίμακας δια μέσου της διαδικασίας δοκιμαστικών εφαρμογών ως μοχλού στήριξης και ανάπτυξης. Από αυτό απορρέουν και αντίστοιχοι βασικοί σκοποί της παρούσας αξιολόγησης που είναι δυνατόν να συνοψισθούν ως ακολούθως:

- (i) Η παρακολούθηση και η ανίχνευση της πορείας της διαδικασίας παραγωγής και αξιοποίησης του εκπαιδευτικού υλικού.
- (ii) Η καταγραφή και η ανίχνευση των απόψεων των χρηστών του εκπαιδευτικού υλικού και η αξιοποίησή τους στη βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού .
- (iii) Η συγκρότηση και υποβολή συγκεκριμένων επισημάνσεων που ενδεχομένως θα συνέβαλαν στην αποτελεσματικότερη και αρτιότερη εφαρμογή των προτεινόμενων πρακτικών και προσεγγίσεων, και
- (iv) η καταγραφή και η διάχυση-διάδοση των δεδομένων που έχουν προκύψει τόσο για την ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων στην υλοποίηση των μέτρων όσο και για τη δρομολόγηση μέτρων και παρεμβάσεων "επόμενης γενιάς".

Από αυτή την άποψη, μια από τις πρώτες μας και σημαντικές συστάσεις θα ήταν η προβλεπόμενη διαδικασία της αξιολόγησης να είναι συνεχής, συστηματική και να πλαισιώνει το σύνολο των έργων, των επιμέρους δράσεων τόσο στις αρχικές φάσεις (αρχική), όσο και στις ενδιάμεσες (διαμορφωτική) και στις τελικές (συνολική).

Έτσι σε ένα γενικό επίπεδο η αξιολόγηση είναι ένα εργαλείο παρακολούθησης και διαχείρισης. Αλλά και στις επιμέρους φάσεις ενός προγράμματος η αξιολόγηση γίνεται μέρος κάθε μιας από τις προβλεπόμενες δράσεις και δραστηριότητες. Οι βασικές πτυχές μιας τέτοιας επιχειρησιακού τύπου αξιολόγησης (managerial evaluation) είναι τέσσερις: περιβάλλον πραγμάτωσης της αξιολογούμενης ενέργειας, εισροές, διαδικασίες και αποτελέσματα.

Από αυτή την άποψη η αξιολόγηση αποκτάει τα χαρακτηριστικά μιας θετικής παρέμβασης με έμφαση στην αναζήτηση του εφικτού, του βιώσιμου, του αποτελεσματικού και ρεαλιστικού.

Έτσι αποκτάει ειδικό βάρος η διάχυση-διάδοση-γνωστοποίηση της αξιολογικής έκθεσης. Ο κυριότερος σκοπός της κοινοποίησης μιας αξιολογικής έκθεσης είναι, πέρα από τη διαμορφωτική της συμβολή, να προφυλάξει από την επανάληψη λανθασμένων επιλογών ή από την εκ νέου ανακάλυψη του "τροχού". Δεν είναι αρκετό να γίνονται έρευνες και

αξιολογήσεις. Είναι απαραίτητο από αυτή την άποψη να υπάρχουν οι απαραίτητες δομές και διαδικασίες στις οποίες να παραδοθεί η αξιολογική έκθεση και να αξιοποιηθεί στην πράξη. Η αξιολόγηση που έχουμε αναλάβει συνδέεται από άποψη μεθοδολογίας με αποφάσεις σχεδιασμού, προγραμματισμού, εφαρμογής και κυκλικής ανατροφοδότησης. Από αυτό συνάγεται ότι θα είναι διερευνητική, περιγραφική και μερικώς συγκριτική, από την άποψη ότι καλείται να συγκρίνει προθέσεις και διακηρύξεις με την ίδια την πράξη ή να ανιχνεύει πιθανούς παράγοντες που ενδεχομένως θα οδηγήσουν σε αντιστοιχία ανάμεσα στη διακήρυξη και την εφαρμογή.

Για να ολοκληρώσουμε τη συζήτηση για τις μεθοδολογικές οριοθετήσεις της αξιολόγησης που αναλάβαμε θα υποστηρίζαμε ότι στη σχετική ανάλυση και συζήτηση εμπίπτουν ζητήματα που συνδέονται με τα διαθέσιμα υλικά μέσα, το προσωπικό δυναμικό, τις προτεινόμενες στρατηγικές και τις διαδικαστικές επιλογές με αναφορά σε όρους συνάφειας, υλοποιησιμότητας και κόστους. Με την ίδια λογική η αξιολόγηση μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματική εφαρμογή ενός προγράμματος με την έννοια ότι μπορεί να εντοπίζει έγκαιρα ενδεχόμενες παρενέργειες και να προτείνει συγκεκριμένες παρεμβάσεις. Προεκτείνοντας, τέλος, τα μεθοδολογικά όρια της αξιολόγησης μπορούμε να πούμε ότι -ακόμα και σε επίπεδο διαμορφωτικής αξιολόγησης- είναι δυνατόν να συνδεθεί με αποφάσεις είτε για την απόρριψη ενός σχεδίου είτε για την έγκρισή του, την περαιτέρω ανάπτυξή του ή τη δραστική του τροποποίηση. Συνήθως, όμως, αυτές οι αποφάσεις προκύπτουν από τελικές ή συνολικές μορφές αξιολόγησης μετά την εφαρμογή ενός προγράμματος.

2. ΥΛΙΚΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Η συλλογή του υλικού ως προς τις μεθοδολογικές της αρχές αποτυπώνεται στο ενημερωτικό σημείωμα που έχει αποσταλεί στους/στις εκπαιδευτικούς της πιλοτικής εφαρμογής.

Συνήθως οι κοινωνικοί επιστήμονες αξιοποιούν τρεις βασικούς τρόπους συλλογής υλικού: (i) υποβάλλουν ερωτήσεις στα υποκείμενα, (ii) παρατηρούν τη συμπεριφορά των υποκειμένων και (iii) αναλύουν διαθέσιμο γραπτό-έντυπο υλικό (κείμενα). Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι δεν έχουν πάντα τη δυνατότητα συνδυασμού των παραπάνω τρόπων συλλογής του υλικού.

Στην περίπτωση της αξιολόγησης που αναλάβαμε, όπως άλλωστε οριοθετείται και στο κείμενο της ανάθεσης, το βασικό υλικό ανάλυσης μας έχει δοθεί και αποτελείται από τα ακόλουθα:

1. **Ημερολόγιο Εφαρμογών** εκ μέρους των εκπαιδευτικών, όπου καταγράφονται τα «επεισόδια» αξιοποίησης του υλικού, με τις σχετικές πληροφορίες που ζητούνται.
2. **Ημερολόγιο Πιλοτικής Εφαρμογής** από Στελέχη ΥΠΕΠΘ το οποίο αφορά καταγραφές εκ μέρους των στελεχών του ΥΠΕΠΘ αναφορικά με τη συχνότητα χρήσης του υλικού, το είδος του βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού και τη χρονική διάρκεια χρήσης του καθώς και τις αντιδράσεις των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών προς το υλικό που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της πιλοτικής εφαρμογής
3. **Φυλλάδιο** επισημάνσεων, διορθώσεων και προτάσεων για κάθε μορφή υλικό που έχει παραχθεί. Σε αυτό έχουμε ζητήσει από τους/τις εκπαιδευτικούς να καταγράψουν κάθε πρόταση εμπλουτισμού και διόρθωσης του υλικού.
4. **Το ίδιο το υλικό.** Τους έχει ζητηθεί να μας επιστρέψουν το σχετικό υλικό με όλες τις παρεμβάσεις που έχουν κάνει στο ίδιο το υλικό. Μετά την κωδικοποίηση των διορθώσεων θα τους επιστραφεί για το αρχείο τους.
5. **Τα ερωτηματολόγια των εκπαιδευτικών**

6. **Τα ερωτηματολόγια των μαθητών/τριών**
7. **Συζήτηση σε ομάδες.** Αυτές έγιναν κατά τη διάρκεια και στο τέλος της πιλοτικής εφαρμογής, οπότε παραδόθηκε και όλο το σχετικό υλικό της αξιολόγησης

Ζητήθηκε από τους/τις εκπαιδευτικούς να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο που απευθύνεται στους ίδιους και να φροντίσουν ώστε οι μαθητές/τριες που πήραν μέρος στη δοκιμαστική εφαρμογή να συμπληρώσουν το αντίστοιχο ερωτηματολόγιο (Δεν αφορά τους/τις μαθητές/τριες Νηπιαγωγείων και Δημοτικών Σχολείων) (βλ. Παράρτημα).

3. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

3.1 Γενικό Μέρος: συνοπτική παρουσίαση και εκτίμηση

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αντικειμενικός στόχος της εσωτερικής αξιολόγησης είναι η συλλογή και η επεξεργασία εκείνων των στοιχείων που θα αναδείξουν αν το υλικό χρήζει ή όχι διορθώσεων και σε ποια σημεία, εάν είναι ελλιπές ως προς τις θεματικές και αν υπάρχει ανάγκη εμπλουτισμού του με κάποιες επιπλέον.

Γενικά, οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές/τριες που συμμετείχαν στην πιλοτική φάση του συγκεκριμένου Προγράμματος εκτίμησαν ότι πρόκειται για μια αξιολογή και σημαντική προσπάθεια, που σε κάθε περίπτωση δίνει το έναυσμα για περαιτέρω ενημέρωση και προβληματισμό για θέματα που αφορούν στη θεματική του φύλου. Επίσης, αρκετοί εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι αποτελεί μια καλή θεωρητική βάση που θα τους βοηθήσει να προωθήσουν στην εκπαιδευτική διαδικασία θέματα που αφορούν την ισότητα των δυο φύλων. Παράλληλα, σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν μια -έστω και μικρή σε μερικές περιπτώσεις- αλλαγή στη στάση και τη συμπεριφορά των μαθητών/τριών, στοιχείο που αποτελεί έναν από τους στόχους του συγκεκριμένου Προγράμματος.

Ένα ακόμη αξιόλογο στοιχείο που αναδείχθηκε έπειτα από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων των μαθητών και των μαθητριών είναι ότι σε ένα μεγάλο ποσοστό έδειξαν ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο Πρόγραμμα συμμετέχοντας ενεργά και δηλώνοντας ότι θα ήθελαν να συζητήσουν περισσότερο για τη θεματική του φύλου.

Παράλληλα, η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν ανέδειξε ότι σε κάποια σημεία το υλικό χρήζει διορθώσεων καθώς και εμπλουτισμό με επιπλέον θεματικές (π.χ. οικογένεια). Συγχρόνως, διαπιστώθηκαν ορισμένες ασάφειες καθώς και δυσκολία στην κατανόηση μερών του περιεχομένου. Τέλος, εντοπίστηκαν γραμματικά και συντακτικά λάθη που χρήζουν διορθώσεων.

Παρακάτω, θα παρουσιάσουμε αναλυτικά τα στοιχεία που συλλέχθηκαν με τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν σε εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες

Γυμνασίου και Λυκείου, αλλά και όσα αυτοί/ες (οι εκπαιδευτικοί) κατέγραψαν στα ημερολόγια παρεμβάσεων, στα σημειωματάρια αλλά και στο ίδιο το υλικό.

3.2 Ερωτηματολογία Εκπαιδευτικών

3.2.1 Γενικότερες προτάσεις για τη βελτίωση του υλικού

3.2.1.1 Ως προς τη μορφή

Κατά την πιλοτική εφαρμογή του Προγράμματος «Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με το φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία», οι περισσότεροι/ες εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν ανέφεραν ότι η μορφή του υλικού που τους δόθηκε ήταν ικανοποιητική. Συγκεκριμένα, ανέφεραν ότι υπήρχε λειτουργική σύνδεση ανάμεσα στα διάφορα πακέτα του υλικού και ήταν φιλικό στη χρήση τόσο για τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και για τους/τις μαθητές/τριες. Η ύπαρξη πλούσιου πολυμεσικού υλικού (βιντεοταινία, ιστοσελίδα, CD-ROM), αξιολογήθηκε ως ιδιαίτερα βοηθητική και αποτελεσματική.

Ωστόσο, αρκετοί εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι η έκταση του υλικού ήταν μεγάλη με αποτέλεσμα να χρειάζεται αρκετός χρόνος για να μελετηθεί, ενώ ένας μόνο εκπαιδευτικός ανέφερε ότι το υλικό με τον τρόπο που είναι δομημένο δεν είναι εύχρηστο. Παρακάτω παρατίθενται ορισμένες από τις απόψεις που διατύπωσαν οι εκπαιδευτικοί.

ΘΕΤΙΚΑ

- Λειτουργική σύνδεση ανάμεσα στα πακέτα του υλικού.
- Φιλικό στη χρήση.
- Βοηθητική και αποτελεσματική η ύπαρξη πολυμεσικού υλικού (βιντεοταινία, ιστοσελίδα, CD-ROM).
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, ως προς τη διάρθρωση δε χρειάζονται διορθώσεις. Οι δραστηριότητες προχωρούν καλά, δεν αφήνουν κενά, πηγαινούν από το γνωστό στο άγνωστο και από το συγκεκριμένο στο

αφηρημένο. Αναδεικνύονται, επίσης, καταστάσεις προβληματισμού. Η έκταση και το περιεχόμενο του πακέτου είναι ικανοποιητικά.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Μεγάλη η έκταση του υλικού με αποτέλεσμα να χρειάζεται πολύς χρόνος για να μελετηθεί από κάποιον/α.
- Τα δοκίμια είναι μεγάλα σε έκταση.
- Το εγχειρίδιο Νέα Επαγγέλματα είναι μεγάλο σε έκταση.
- Το υλικό με τον τρόπο που είναι δομημένο δεν είναι χρηστικό.
- Ειδικά για το νηπιαγωγείο, η έκταση της ενότητας για τα συναισθήματα ήταν ιδιαίτερα μεγάλη σε σχέση με το υπόλοιπο υλικό.

3.2.1.2 Ως προς το περιεχόμενο

Όσον αφορά στο περιεχόμενο του υλικού, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ανέφερε ότι ήταν πλούσιο με ευρεία θεματολογία. Ταυτόχρονα αποτελεί μια καλή θεωρητική βάση για την ενημέρωση του/της εκπαιδευτικού που ενδιαφέρεται για την εισαγωγή της θεματικής του φύλου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Εξίσου καλό κρίθηκε και το περιεχόμενο του πολυμεσικού υλικού.

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί διαπίστωσαν ότι δε γίνεται αναφορά σε θεματικές όπως: γυναίκα και διαφήμιση, οικογένεια, γυναίκες σε φυσικές επιστήμες. Επίσης, αναφέρεται ότι ο χρόνος που προτείνεται για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων δεν επαρκεί. Τέλος, ειδικά για το υλικό που αφορά στο Νηπιαγωγείο, αναφέρθηκε ότι θα μπορούσε να εμπλουτιστεί με παραμύθια, παράδοση, τέχνη, κουκλοθέατρο κ.α.

ΘΕΤΙΚΑ

- Πλούσιο περιεχόμενο - θεματολογία.
- Πλούσιο, ποικίλο, υλικό που διευκολύνει τους εκπαιδευτικούς και ενδείκνυται για ενημέρωση και διδακτική παρέμβαση.
- Αποτελεί μια καλή θεωρητική βάση για τον/την εκπαιδευτικό που θέλει να διευρύνει τις σχετικές με το θέμα γνώσεις του/της και να προβληματιστεί.

- Περιεχόμενο προσιτό και οικείο.
- Το περιεχόμενο της βιντεοταινίας ήταν ευχάριστο και περιείχε σαφή μηνύματα.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, τα θέματα προωθούν τον ομαδικό τρόπο εργασίας, τη διερεύνηση, την αντιμετώπιση και επίλυση προβλημάτων, την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα, τη συμμετοχή και το ενδιαφέρον των παιδιών.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων ανταποκρίνεται στο γνωστικό και νοητικό επίπεδο των παιδιών.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Στο βιβλίο - εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς δε γίνεται αναφορά σε έννοιες όπως φεμινισμός, φονταμενταλισμός, κ.λπ.
- Δεν υπάρχουν κείμενα - δοκίμια που να αφορούν στην οικογένεια και το ρόλο της.
- Δεν υπάρχουν κείμενα - δοκίμια που να αφορούν στη «Γυναίκα και διαφήμιση», ψυχαγωγία και αγορά προϊόντων.
- Δεν υπάρχουν κείμενα - δοκίμια που να αφορούν στον ταξικό προσδιορισμό των σχέσεων του φύλου.
- Το περιεχόμενο των Δοκιμίων αναφέρεται κυρίως στην εκπαίδευση και σε ιστορικά ζητήματα.
- Χρειάζονται περισσότερα παραδείγματα από την ελληνική πραγματικότητα (π.χ. γυναίκες επιστήμονες, πολιτικούς κ.α.)
- Δεν περιέχονται συνεντεύξεις ανδρών που εργάζονται σε «γυναικεία» επαγγέλματα.
- Ο χρόνος που προτείνεται για την υλοποίηση των διδακτικών παρεμβάσεων δεν επαρκεί και ιδίως για τα παιδιά μικρότερης ηλικίας.
- Δε δίνεται η μονάδα συμφραζομένων στα παραδείγματα των σχολικών εγχειριδίων.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο το υλικό θα μπορούσε να εμπλουτιστεί με παραμύθια, παράδοση, τέχνη, φανταστικό και μαγικό στοιχείο, κουκλοθέατρο.

- Ειδικά για το νηπιαγωγείο, χρειάζεται να προστεθούν περισσότερες θεματικές προσεγγίσεις, βιβλιογραφικές αναφορές, ηλεκτρονικό και έντυπο υλικό (κείμενα, συνεντεύξεις, φωτογραφίες).

3.2.1.3 Ως προς τη δεκτικότητα, το ενδιαφέρον και την ευαισθητοποίηση από τη μεριά των μαθητών/τριών

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι το υλικό προκάλεσε το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών και αντιμετωπίστηκε θετικά τόσο από τα παιδιά όσο και από τους γονείς τους. Επίσης, αρκετοί διαπίστωσαν αλλαγή στη στάση και τη συμπεριφορά των παιδιών μετά την εφαρμογή των παρεμβάσεων. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τα παιδιά κρίθηκε το πολυμεσικό υλικό και κυρίως η βιντεοταινία.

Η κριτική των εκπαιδευτικών εστιάστηκε κυρίως στην έλλειψη παιχνιδώδους μορφής σε ορισμένες δραστηριότητες και στην περιορισμένη εικονογράφηση, γεγονός που θα έκανε τις δραστηριότητες περισσότερο ελκυστικές. Ειδικά για το Νηπιαγωγείο αναφέρθηκε ότι η υλοποίηση ορισμένων δραστηριοτήτων απαιτούσε ανώτερες γνωστικές και νοητικές δεξιότητες σε σχέση με εκείνες που έχουν κατακτήσει τα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

ΘΕΤΙΚΑ

- Το υλικό αντιμετωπίστηκε θετικά από γονείς και παιδιά και προκάλεσε το ενδιαφέρον τους.
- Το υλικό προκάλεσε αλλαγή στη συμπεριφορά των παιδιών.
- Το υλικό βοήθησε τα παιδιά να καταλάβουν τους πολλαπλούς ρόλους των γυναικών και αντρών στην κοινωνία, την οικογένεια, το σχολείο κλπ.
- Το CD-ROM είναι τόσο πλούσιο σε υλικό, ενδιαφέρον και προσιτό για τους/τις μαθητές/τριες.
- Η βιντεοταινία περιέχοντας αρκετά αποσπάσματα είναι κατανοητή, ευαισθητοποιεί τα παιδιά και προκαλεί το ενδιαφέρον τους.
- Η ιστοσελίδα είναι πολύ καλή πηγή ευαισθητοποίησης των μαθητών/τριών.

- Η ιστοσελίδα αποτελεί καλή πηγή για διάφορα projects.
- Το γεγονός ότι τα παιδιά δεν παίρνουν στα χέρια τους ένα βιβλίο είναι θετικό γιατί αισθάνονται ότι πρόκειται για ένα είδος παιχνιδιού και όχι για μάθημα.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, οι δραστηριότητες που αφορούσαν σε παιχνίδι ήταν ιδιαίτερα ελκυστικές για τα παιδιά.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, οι γονείς ανέφεραν αλλαγές στάσεων και συμπεριφορών των παιδιών τους στο σπίτι, έκριναν θετικά την όλη προσπάθεια, βοήθησαν και συμμετείχαν.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Τα φύλλα εργασιών από το βιβλίο με τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες δεν είναι γραμμένα με παιγνιώδη μορφή ώστε να είναι πιο προσιτά στους/στις μαθητές/τριες.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, κάποιες δραστηριότητες έμοιαζαν ξένες για τα παιδιά και το γνωστικό τους αντικείμενο (π.χ γυναίκες και πολιτική, βιογραφίες σημαντικών γυναικών).

3.2.1.4 Ως προς τη φιλικότητα στη χρήση

Το υλικό- έντυπο και ηλεκτρονικό - που έλαβαν οι εκπαιδευτικοί κατά την πιλοτική εφαρμογή, αξιολογήθηκε γενικά ως ιδιαίτερα εύχρηστο και φιλικό στη χρήση. Ωστόσο, ορισμένοι εκπαιδευτικοί έκριναν αρνητικά, όσον αφορά τη φιλικότητα στη χρήση, την έλλειψη χρώματος και εικονογράφησης και τη μεγάλη σχετικά έκταση του υλικού.

ΘΕΤΙΚΑ

- Το υλικό είναι εύχρηστο και φιλικό στη χρήση.
- Το CD-ROM, η ιστοσελίδα και η βιντεοταινία είναι φιλικά στη χρήση – τόσο από τους εκπαιδευτικούς όσο και από τους/τις μαθητές/τριες.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Το υλικό δεν είναι φιλικό στη χρήση. Λείπει το χρώμα και η εικονογράφηση.

- Το υλικό δεν είναι φιλικό στη χρήση. Είναι μεγάλη η έκταση του και υπάρχουν επικαλύψεις ανάμεσα στα διάφορα πακέτα.
- Το βιβλίο - εγχειρίδιο Φύλο και Νέα Επαγγέλματα δεν είναι φιλικό στη χρήση γιατί περιέχει πολλά στατιστικά στοιχεία.
- Τα Φύλλα Εργασίας θα έπρεπε να βρίσκονται σε ένα ξεχωριστό ντοσιέ από όπου θα μπορούσε εύκολα κανείς να τα αποσπάσει και να τα φωτοτυπήσει.
- Η βιντεοκασέτα θα έπρεπε να αντικατασταθεί με DVD.

3.2.2 Αντιφάσεις, συγχύσεις και ασάφειες στη συγκρότηση του όλου υλικού

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών δεν εντόπισε αντιφάσεις, συγχύσεις ή ασάφειες στο υλικό που τους δόθηκε. Μικρό ήταν το ποσοστό εκείνων των εκπαιδευτικών που ανέφεραν ότι υπήρχαν επικαλύψεις στα διάφορα πακέτα του υλικού αλλά και ότι δεν καθορίζονταν με σαφήνεια ορισμένες έννοιες (π.χ. βιολογικό και κοινωνικό φύλο).

ΘΕΤΙΚΑ

- Δεν εντοπίστηκαν αντιφάσεις, συγχύσεις και ασάφειες στο υλικό. 10

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Υπάρχουν επικαλύψεις ανάμεσα στα διάφορα πακέτα του υλικού.
- Κάποιες ερωτήσεις στα Φύλλα Εργασίας δε διατυπώνονταν με σαφήνεια με αποτέλεσμα να οδηγούν τους/τις μαθητές/τριες σε πόλωση και σε ακραίες διατυπώσεις των απόψεων τους.
- Δεν υπάρχει σαφήνεια στον καθορισμό των εννοιών «βιολογικό» και «κοινωνικό φύλο».
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, κάποιες δραστηριότητες προκαλούν σύγχυση ως προς τους στόχους.

3.2.3 Αντικατάσταση των υπαρχόντων παραδειγμάτων με νέα

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών ως προς την αντικατάσταση των υπαρχόντων παραδειγμάτων με άλλα από τα νέα σχολικά εγχειρίδια ήταν αντιφατικές. Ωστόσο, οι περισσότεροι/ες ανέφεραν ότι θα έκριναν σκόπιμη μια τέτοιου είδους αντικατάσταση ώστε το υλικό να μη θεωρηθεί αναχρονιστικό.

3.2.4 Ιστοσελίδα

Πολλοί εκπαιδευτικοί δεν είχαν έγκαιρα πρόσβαση στην ιστοσελίδα με αποτέλεσμα να μην έχουν σχηματίσει ολοκληρωμένη και σαφή άποψη για το περιεχόμενο της. Παρόλα αυτά, όσοι/ες είχαν πρόσβαση σε αυτή υποστήριξαν ότι είναι φιλική στη χρήση και πλούσια σε περιεχόμενο και θεματικές ενότητες.

ΘΕΤΙΚΑ

- Είναι φιλική, με πλούσιο περιεχόμενο και θεματικά πεδία.
- Εύκολη στη χρήση της, η ποικιλία της βοηθά στη διεκπεραίωση project από τους/τις μαθητές/τριες.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Η ιστοσελίδα χρειάζεται εμπλουτισμού ως το προς το περιεχόμενο της (ειδικά για το Νηπιαγωγείο).
- Δεν υπάρχει αρκετό εικονογραφικό υλικό.

3.2.5 Προτάσεις για βελτίωση και εμπλουτισμό του υλικού

Κατά την πιλοτική εφαρμογή του συγκεκριμένου Προγράμματος, αρκετοί/ες εκπαιδευτικοί έκριναν ότι το υλικό είναι άρτιο και επαρκές και ότι δε χρειάζεται περαιτέρω βελτίωση ή εμπλουτισμό.

Υπήρξαν και εκπαιδευτικοί, ωστόσο, που θεώρησαν ότι μολονότι το υλικό είναι γενικά καλό, χρειάζεται κάποιες διορθώσεις ή/και προσθήκες.

Παρακάτω παρατίθενται οι κυριότερες προτάσεις των εκπαιδευτικών ως προς τη βελτίωση, τη διόρθωση και τον εμπλουτισμό του παραχθέντος υλικού.

- Στο έντυπο υλικό και ειδικά στα Συμπληρωματικά Φυλλάδια να υπάρχουν περισσότερα θέματα σχετικά με τη βία και τη διαπολιτισμική αγωγή.
- Να προστεθούν ορισμένες θεματικές όπως: γυναίκα και διαφήμιση, οικογένεια, ενδοοικογενειακή βία, γυναίκες που διακρίνονται στις φυσικές επιστήμες κ.α.
- Τα Φύλλα Εργασίας, τουλάχιστον για τα παιδιά του Δημοτικού σχολείου, να γίνουν πιο προσιτά π.χ εικονογραφημένα, με περισσότερες παιγνιώδεις και δημιουργικές ασκήσεις, προτάσεις για παιχνίδια αυτοσχεδιασμού, ζωγραφιές.
- Θα έπρεπε να υπάρχουν προτάσεις που να συνοδεύουν το κάθε Φύλλο Εργασίας, οι οποίες θα εξασφάλιζαν μια πιο βιωματική μάθηση.
- Στο τέλος κάθε Φύλλου Εργασίας θα μπορούσαν να προτείνονται δράσεις, δημιουργικές δραστηριότητες, παιχνίδια ρόλων, θεατρικό παιχνίδι, κατασκευές που θα βοηθούσαν τους μαθητές/τριες και τους/τις εκπαιδευτικούς να μάθουν και να εργαστούν αντίστοιχα με πιο ευχάριστους και δημιουργικούς τρόπους.
- Να γίνει το υλικό περισσότερο συνοπτικό για να μπορέσει ο/η εκπαιδευτικός να το μελετήσει ευκολότερα και καλύτερα.
- Η βιντεοταινία να περιέχει λιγότερες ενότητες – θέματα ώστε να γίνεται ευκολότερη η συζήτηση και η επεξεργασία.
- Να γίνει ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τη θεματική του φύλου.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, προτείνεται να προστεθεί ενδεικτική βιβλιογραφία, περισσότερο φωτογραφικό υλικό, επιτραπέζια παιχνίδια, προτεινόμενες ιστοσελίδες, προτεινόμενα μη σεξιστικά παραμύθια και λογοτεχνικά κείμενα.
- Ειδικά για το Νηπιαγωγείο, προτείνεται να παραχθεί ένα συμπληρωτικό CD-ROM.

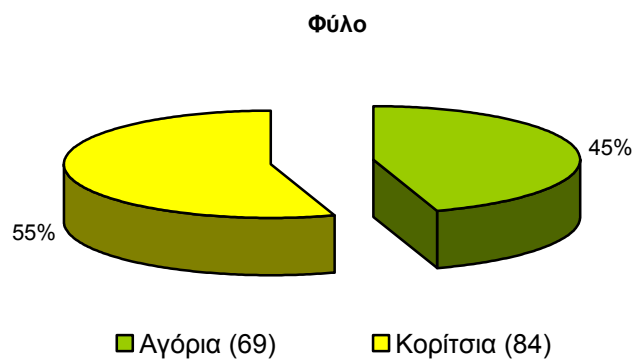
3.2.6 Γενική άποψη για την όλη προσπάθεια

Όλοι οι εκπαιδευτικοί - άνδρες και γυναίκες - που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του Προγράμματος έκριναν ότι πρόκειται για μια αξιόλογη, σημαντική, πρωτότυπη και καλά οργανωμένη προσπάθεια, η οποία μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για ενημέρωση και προβληματισμό των εκπαιδευτικών αλλά και των μαθητών/τριών για θέματα σχετικά με τη θεματική του φύλου. Παρακάτω παρατίθενται κάποιες από τις απόψεις που διατύπωσαν.

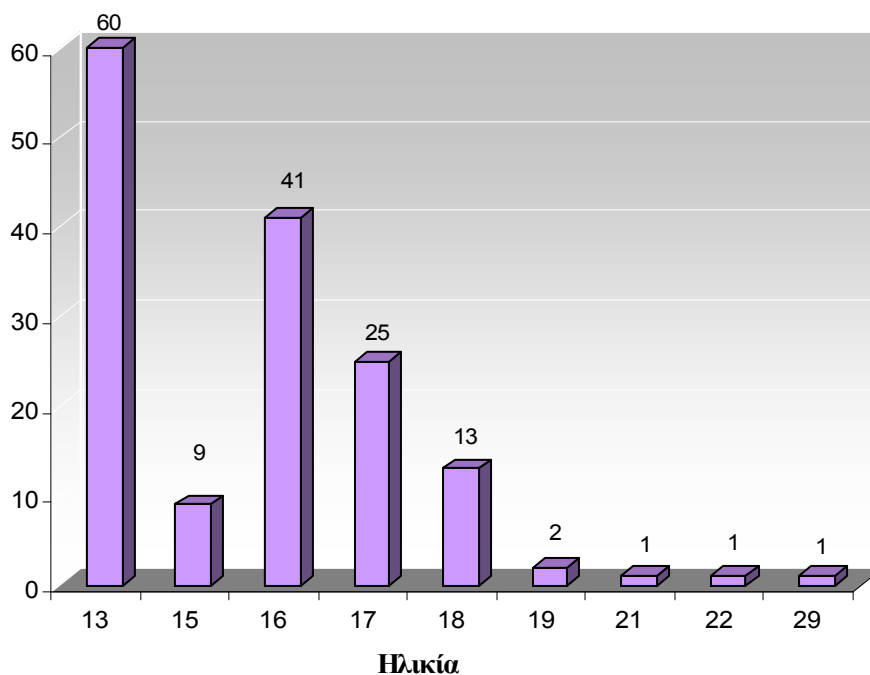
- Πολύ σημαντική και αξιόλογη η όλη προσπάθεια για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στο σχολείο.
- Ιδιαίτερα οργανωμένη παρέμβαση.
- Παρατηρήθηκε αλλαγή στη στάση των μαθητών/τριών σε θέματα ισότητας των φύλων.
- Αποτελεί μια καλή βάση και θα βοηθήσει τους/τις εκπαιδευτικούς στην προώθηση θεμάτων ισότητας των φύλων στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Το πρόγραμμα είναι πρωτότυπο και έξω από τα συνηθισμένα.
- Η χρήση του υλικού βοηθάει τις/τους εκπαιδευτικούς να εντοπίσουν πρώτα τα δικά τους στερεότυπα και τη στάση που ανέπτυξαν απέναντι σε αυτό το ζήτημα, να προσπαθήσουν να βελτιωθούν πρώτα οι ίδιοι/ες και μετά να προσπαθήσουν να κάνουν εκπαιδευτικές παρεμβάσεις.

3.3. Ερωτηματολογία Μαθητών/τριών

Όσον αφορά στο Νομό Ιωαννίνων συλλέχθηκαν συνολικά 153 ερωτηματολόγια μαθητών/τριών. Από αυτά τα 69 (45%) συμπληρώθηκαν από αγόρια και τα 84 (55%) από κορίτσια.

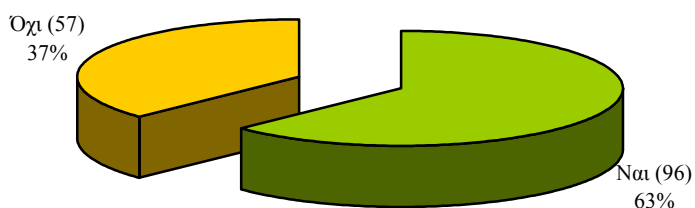
Σε σχέση με την ηλικία των μαθητών/τριών που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια της πιλοτικής εφαρμογής διαπιστώθηκε ότι το εύρος των ηλικιών κυμαινόταν από 13 έως και 29 ετών ενώ οι περισσότεροι/ες (39%) ήταν 13 ετών. Ακολουθεί σχετικό γράφημα με τις ηλικίες των μαθητών/τριών.

Όπως προέκυψε από την ανάλυση των ερωτηματολογίων που παραδόθηκαν όλοι/ες οι μαθητές/τριες απάντησαν ότι είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν με τον καθηγητή ή την καθηγήτρια τους για την ισότητα των φύλων.

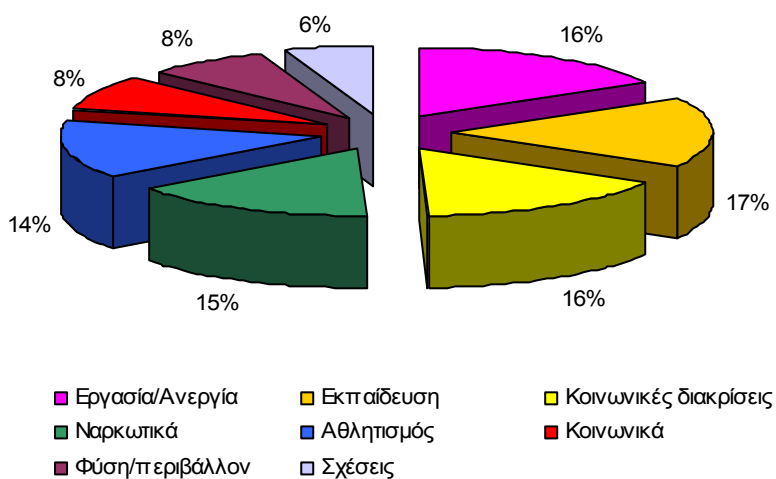
Το 53%(96) των μαθητών/τριών απάντησε σε σχετική ερώτηση ότι θα ήθελαν να συζητήσουν περισσότερα για το θέμα της ισότητας των δύο φύλων.

Περισσότερη συζήτηση για το θέμα

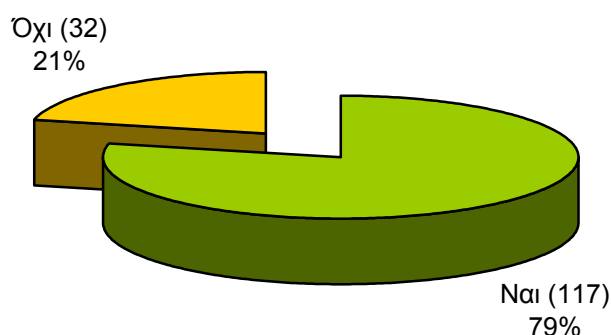
Πέρα από το θέμα της ισότητας των φύλων οι μαθητές/τριες ανέφεραν ότι θα τους ενδιέφερε να συζητήσουν κυρίως για θέματα που αφορούν: εκπαίδευση (17%), κοινωνικές διακρίσεις/φτώχεια (16%), εργασία/ανεργία (16%), ναρκωτικά (15%), αθλητισμός (14%), κοινωνία (8%), φύση/περιβάλλον (8%) και σχέσεις (6%). Άλλα θέματα που δήλωσαν ότι θα τους ενδιέφερε να συζητήσουν - σε μικρότερο ποσοστό - είναι: πολιτική, πολιτισμός, AIDS, γυναίκα και διαφήμιση, βία/κακοποίηση, κυκλοφοριακή αγωγή, κ.α.

Άλλα ενδιαφέροντα θέματα

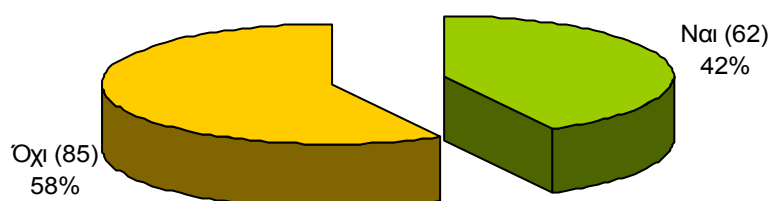
Οι 117 (79%) από τους/τις μαθητές/τριες που απάντησαν στα ερωτηματολόγια δήλωσαν ότι είχαν την ευκαιρία να αναζητήσουν με τον/την καθηγητή/τρια τους και να εντοπίσουν στα σχολικά εγχειρίδια σεξιστικά στοιχεία, διαδικασία η οποία κίνησε το ενδιαφέρον τους. Ως προς το αν και σε τι τους βοήθησε αυτή η διαδικασία απάντησαν ότι κατανόησαν καλύτερα το θέμα της ισότητας και τον τρόπο με τον οποίο οι συγγραφείς παρουσιάζουν τα δύο φύλα στα σχολικά εγχειρίδια.

Αναζήτηση και εντοπισμός σεξιστικών στοιχείων

Το 58% (62) των μαθητών/τριών ανέφεραν ότι δεν είχαν την ευκαιρία να κάνουν ασκήσεις σχετικές με τη θεματική του φύλου στο σχολείο, ενώ όλοι/ες ανέφεραν ότι δεν έκαναν παιχνίδια ρόλων. Όλοι οι μαθητές/τριες (62) που έκαναν ασκήσεις σχετικές με τη θεματική του φύλου τις βρήκαν ενδιαφέρουσες.

Ασκήσεις για την ισότητα των φύλων

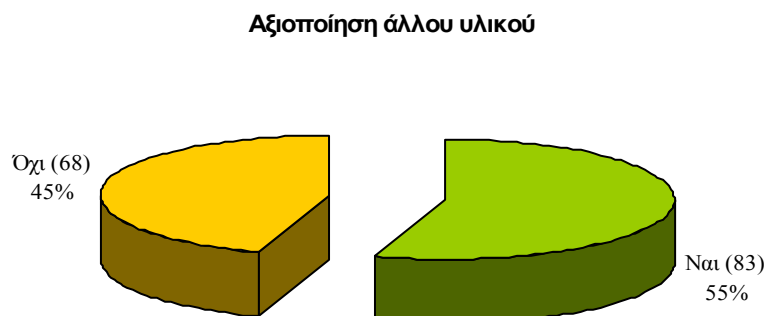
Όλες οι σχολικές μονάδες που συμμετείχαν στην πιλοτική φάση του Προγράμματος πρόβαλαν τη βιντεοταινία που τους δόθηκε. Όλοι/ες οι μαθητές/τριες είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν την ταινία εκτός από ένα μικρό ποσοστό (2%), που ανέφεραν ότι εκείνη τη μέρα απουσίαζαν από το σχολείο.

Οι περισσότεροι/ες μαθητές/τριες ανέφεραν ότι η ταινία ήταν πολύ ενδιαφέρουσα, ρεαλιστική, τους βοήθησε να δουν την εξέλιξη και το ρόλο της γυναίκας και να καταλάβουν τους λόγους για τους οποίους πρέπει να υπάρχει ισότητα.

Τα στοιχεία που τα παιδιά ανέφεραν ότι δεν τους άρεσαν ήταν ότι κάποια παραδείγματα ήταν αναχρονιστικά, ορισμένα στοιχεία δίνονταν περιληπτικά, με υπερβολικό κάποιες φορές τρόπο, και ότι δε γινόταν αναφορά στα προβλήματα των γυναικών σε άλλες χώρες.

Το 55% των μαθητών/τριών απάντησαν ότι είχαν την ευκαιρία να διαβάσουν στην τάξη επιπλέον υλικό πέραν του υλικού του Προγράμματος, ενώ το 45% ανέφερε ότι δεν αξιοποίησαν άλλο υλικό.

Οι περισσότεροι/ες μαθητές/τριες, ολοκληρώνοντας το ερωτηματολόγιο που τους δόθηκε δήλωσαν ότι δεν ήθελαν να συμπληρώσουν κάτι άλλο. Ανάμεσα στα σχόλια που έκαναν κάποιοι/ες από τους μαθητές/τριες ήταν: «πολύ ενδιαφέρουσα διαδικασία», «θα ήθελα να είχαμε περισσότερο χρόνο για συζητήσουμε καλύτερα αυτό το θέμα και να μάθουμε πιο πολλά», «θα ήθελα να συζητώνται πιο πολύ θέματα ισότητας», «πρέπει να υπάρχει ισότητα ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες», «καταλάβαμε ότι υπάρχει ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα», «θα μπορούσε να γίνει μία έκθεση με ιδέες μαθητών/τριών», «να διδάσκεται το θέμα της ισότητας στο σχολείο», «να δημιουργηθούν κι άλλες βιντεοταινίες για την ισότητα των φύλων».

3.4 Υποστηρικτικό διδακτικό υλικό για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής κατεύθυνσης

Οι περισσότεροι/ες εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του Προγράμματος θεώρησαν ότι το συγκεκριμένο πακέτο υλικού υπήρξε ιδιαίτερα βοηθητικό και κατατοπιστικό. Οι εκπαιδευτικοί έκριναν ότι με τη μορφή που είναι δομημένο και με το περιεχόμενό του το Υποστηρικτικό διδακτικό υλικό για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής κατεύθυνσης, τους βοήθησε να αναζητούν και να εντοπίζουν οι ίδιοι/ες τα σεξιστικά στοιχεία – εμφανή ή/και άδηλα – που εμπεριέχονται τόσο στα σχολικά εγχειρίδια όσο και σε άλλα βιβλία ή λογοτεχνικά κείμενα. Οι περισσότεροι/ες δήλωσαν ότι άρχισαν να βλέπουν τα εγχειρίδια με «άλλο μάτι». Εξίσου βοηθητικές για τους/τις εκπαιδευτικούς θεωρήθηκαν και οι Προτάσεις Παρέμβασης για δράση και αποδόμηση των σεξιστικών στοιχείων, οι οποίες προτείνονται στα φυλλάδια αυτά.

Ελάχιστες ήταν οι απόψεις των εκπαιδευτικών που αφορούσαν στη διόρθωση ή βελτίωση του συγκεκριμένου πακέτου υλικού. Οι εκπαιδευτικοί έδωσαν ιδιαίτερα έμφαση στη σχετικά μεγάλη έκταση των Συμπληρωματικών Φυλλαδίων, υποστηρίζοντας ότι ίσως θα μπορούσαν να γίνουν λιγότερες αλλά αντιπροσωπευτικότερες αναφορές σε σεξιστικά στοιχεία των σχολικών εγχειριδίων. Επίσης, εντοπίστηκαν γραμματικά και συντακτικά λάθη.

ΘΕΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Ο στόχος είναι να αποκτήσει ο εκπαιδευτικός την εμπειρία και τη γνώση ώστε να μπορεί μόνος του να ανιχνεύει παραδείγματα σεξισμού τόσο στα σχολικά εγχειρίδια όσο και σε οποιοδήποτε άλλο υλικό. Επίσης, ο στόχος είναι να μπορεί ο εκπαιδευτικός να επιλέγει και να χρησιμοποιεί υλικό απαλλαγμένο από στοιχεία σεξισμού.

Θεωρώ ότι τα δύο αυτά φυλλάδια πετυχαίνουν απόλυτα τους παραπάνω στόχους.

Πολύ γρήγορα κατάφερα να εντοπίζω από μόνη μου στοιχεία σεξισμού στα βιβλία του σχολείου, σε λογοτεχνικά βιβλία, σε εφημερίδες και περιοδικά και στον προφορικό λόγο. Αυτό που μου προκάλεσε έκπληξη όμως είναι το γεγονός ότι πολύ γρήγορα οι μαθητές μου κατάφεραν επίσης να εντοπίζουν στοιχεία σεξισμού στα σχολικά εγχειρίδια. Αυτό, βέβαια, επιτεύχθηκε μετά από πολλά παραδείγματα που τους παρουσίασα.

Τέλος παρά πολύ χρήσιμο και διαφωτιστικό μου φάνηκε το τελευταίο μέρος του Φυλλαδίου Θεωρητικής Κατεύθυνσης όπου περιλαμβάνονται προτάσεις για δράση (σελ. 27) (Τι πρέπει να γνωρίζουμε οι εκπαιδευτικοί όταν επιλέγουμε ή παράγουμε μη σεξιστικό εκπαιδευτικό υλικό, ποια τα κριτήρια επιλογής μη σεξιστικού και αντί σεξιστικού υλικού κ.ο.κ.).

- Με αντισεξιστικά γυαλιά» Πολύ σημαντικό κείμενο για ευαισθητοποίηση. Με βοήθησε να βλέπω τα εγχειρίδια με άλλο μάτι. Αυτό βέβαια με τη σειρά μου το μετέφερα στους/στις μαθητές/τριες για να μπορούν να ανιχνεύουν πλέον τις σεξιστικές θέσεις των βιβλίων. (σελ.3)
- Πολύ αναλυτικό. Οι πάρα πολλές αναφορές βοηθούν στην κατανόηση του προβλήματος και στην ανίχνευση του από τον/την εκπαιδευτικό.

ΤΕΕ-ΣΕΚ

- Η έρευνα, η ταξινόμηση, η μεθοδολογία, η υπερ-ακριβής επισήμανση-εντοπισμός της συγκεκριμένης λέξης-φράσης-θέσης του κάθε

συγγραφέα είναι ένα εξαιρετικό βοήθημα για τον εκπαιδευτικό να μην του ξεφύγει τίποτα και να κάνει πολύ καλά τη δουλειά του πάνω στην ισότητα. Είναι ένα βοήθημα πρωτότυπο σαν σύλληψη και εξυπηρετικό για τον εκπαιδευτικό. ΜΠΡΑΒΟ. Ο σχολιασμός και οι Προτάσεις Παρέμβασης ολοκληρώνουν πλήρως την αποστολή της εργασίας αυτής αφήνοντας στον εκπαιδευτικό να πάρει τις δικές του πρωτοβουλίες.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Θα μπορούσαν γίνουν λιγότερες και πιο αντιπροσωπευτικές αναφορές.
- Ίσως η έκταση του βιβλίου αυτού κουράζει.
- Στα δύο φυλλάδια για μαθήματα θεωρητικής και θετικής κατεύθυνσης υπάρχουν ίδια κεφάλαια (π.χ Αποσαφήνιση όρων).

3.5 Υποστηρικτικό διδακτικό υλικό για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θετικής κατεύθυνσης

Ανάλογες ήταν οι παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών και για το Υποστηρικτικό διδακτικό υλικό για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θετικής κατεύθυνσης. Οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν θετικά το συγκεκριμένο πακέτο υλικού και το έκριναν ως χρήσιμο και ιδιαίτερα βοηθητικό με εύστοχες αναφορές, σχολιασμό, προτάσεις και διδακτικές παρεμβάσεις.

Κάποιοι/ες εκπαιδευτικοί έκριναν ότι η χρήση διπλού γραμματικού γένους δυσχεραίνει την κατανόηση και κουράζει τους/τις αναγνώστες/τριες. Επίσης, εντόπισαν κάποια γραμματικά και συντακτικά λάθη.

ΘΕΤΙΚΑ

- Όλες οι αναφορές στα βιβλία των Μαθηματικών είναι εύστοχες καθώς επίσης εύστοχος είναι ο σχολιασμός, οι προτάσεις και οι παρεμβάσεις που προτείνονται.
- Οι εισαγωγές είναι ιδιαίτερα κατατοπιστικές.
- Πολύ καλή οργάνωση και παρουσίαση σε θεματικές ενότητες.
- Το υλικό και οι προτάσεις δίνουν δυνατότητα παρέμβασης και πολλές ιδέες που μπορούν να αξιοποιηθούν.

- Χρήσιμο και προσιτό.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- γραμματικά - συντακτικά λάθη.
- Με τη χρήση διπλού γραμματικό τύπου (αρσενικό/θηλυκό) για τα άρθρα και τις καταλήξεις τα κείμενα γίνονται δυσανάγνωστα και κουραστικά.
- Όσον αφορά το συγκεκριμένο φυλλάδιο έχω πολλές ενστάσεις και αρνητική κριτική. Η συμβολή στην ισότητα των δυο φύλων στην εκπαίδευση πρέπει να γίνει με βαθύτερα επιχειρήματα εξηγώντας και γιατί δεν έχουμε πολλές γυναίκες να πρωτοστατούν στον τομέα των Μαθηματικών και των Φυσικών Επιστημών. Να προτρέπουμε τις μαθήτριες ν' ασχοληθούν μ' αυτούς τους τομείς.

3.6 Βιβλίο/ Εγχειρίδιο για τους/τις Εκπαιδευτικούς

Οι εκπαιδευτικοί έκριναν ιδιαίτερα θετικά το συγκεκριμένο πακέτο υλικού, το οποίο και χρησιμοποίησαν στη διάρκεια των διδακτικών τους παρεμβάσεων για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι περισσότεροι/ες έκριναν ότι είναι ένα άρτιο έργο που καλύπτει πολλές θεματικές ενότητες και αποτελεί πολύ καλό βοήθημα για τον/την εκπαιδευτικό. Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν, επίσης, ότι τα Φύλλα Εργασίας αντιμετωπίστηκαν θετικά και προκάλεσαν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών. Τέλος, σημείωσαν ότι η ύπαρξη του Σύντομου Λεξικού Όρων είναι πολύ βοηθητική για τους/τις ίδιους/ες άλλα και για τους/τις μαθητές/τριες.

Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του συγκεκριμένου Προγράμματος εντόπισαν κάποια γραμματικά και συντακτικά λάθη στο Βιβλίο/Εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς τα οποία και σημείωσαν είτε πάνω στο ίδιο το πακέτο, είτε στο συμπληρωματικό σημειωματάριο που τους δόθηκε. Επίσης, αρκετοί εκπαιδευτικοί σχολίασαν την κακή ποιότητα της εικογράφησης που συνοδεύει ορισμένα από τα Φύλλα Εργασίας. Ένα επιπλέον σχόλιο των εκπαιδευτικών αφορούσε στον προτεινόμενο χρόνο υλοποίησης των δραστηριοτήτων, ο οποίος έκριναν ότι

δεν ήταν επαρκής και ιδίως για τους/τις μαθητές/τριες μικρότερης ηλικίας. Για τους/τις μαθητές/τριες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης προτείνεται επίσης να γίνει αποσαφήνιση περισσότερων λέξεων-εννοιών (στο Σύντομο Λεξικό Όρων) και να προστεθεί επιπλέον εικονογράφηση στα Φύλλα Εργασίας, ώστε να γίνουν πιο ελκυστικά. Επίσης, εντοπίστηκαν κάποια γραμματικά και συντακτικά λάθη.

ΘΕΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Αυτά τα Φύλλα Εργασίας είναι προσιτά καθώς τα συγκεκριμένα πρόσωπα που αναφέρονται σε αυτά διδάσκονται στην Ιστορία της ΣΤ' Τάξης (σελ. 110).
- Το εγχειρίδιο με τα Φύλλα Εργασίας – Ασκήσεις το χρησιμοποίησα πάρα πολύ και εφάρμοσα στην τάξη σχεδόν όλες τις ασκήσεις. Η αφορμή για να δοθεί σαν άσκηση το Φύλλο Εργασίας στους μαθητές, δινόταν κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο.
Χρήσιμο, αν και πολύ περιορισμένο, αποδείχθηκε το Λεξικό Όρων της σελίδας 113, προκειμένου να αποσαφηνιστούν διάφορες έννοιες.

Λύκειο

- Πολύ κατατοπιστική και χρήσιμη η εισαγωγή.
- Είναι εύχρηστο και βοηθάει τον/την εκπαιδευτικό στην παρέμβαση του/της.
- Πολύ πρακτικό και σωστά οργανωμένο σε ενότητες.

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Το εγχειρίδιο αυτό είναι ένα πολύ καλό βοήθημα για τον εκπαιδευτικό στην τάξη (τόσο οι οδηγίες όσο και τα Φύλλα Εργασίας). Όλο αυτό το υλικό κατά την άποψή μου πρέπει να δίνεται στον εκπαιδευτικό στις αρχές του σχολικού έτους και όχι αργότερα από το Σεπτέμβριο, για να γίνει ο κατάλληλος προγραμματισμός και η προεργασία.
- Το εγχειρίδιο με τα Φύλλα των παρεμβάσεων θεωρώ ότι είναι άρτιο έργο που καλύπτει πολλές θεματικές ενότητες που άπτονται της ισότητας των φύλων και καλύπτουν τα ενδιαφέροντα των

μαθητών/τριών. Εξάλλου από την εφαρμογή ορισμένων εξ αυτών φάνηκε ότι για την τάξη ήταν ενδιαφέρουσες οι ερωτήσεις που περιελάμβαναν και με προθυμία απαντούσαν. Πολύ βοηθητικό είναι και το πρώτο μέρος κάθε ενότητας γιατί καθοδηγεί τον/την εκπαιδευτικό και τον/την βοηθά ώστε να είναι πιο αποτελεσματικός στην επεξεργασία των απαντήσεων των μαθητών/τριών.

- Η εργασία αυτή παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και ως προς την επιλογή των πέντε ενοτήτων αλλά και ως προς τη δομή τους με δυνατότητα επέκτασης και σε άλλες.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Επισημαίνεται ότι ένα τέτοιο Φύλλο μόνο με γραμμές δεν προδιαθέτει το/τη μαθητή/τρια να το συμπληρώσει (σελ.115, προτείνεται να προστεθεί εικονογράφηση)
- Αναφέρεται ότι η δραστηριότητα περιλαμβάνει πολλές άγνωστες για τα παιδιά λέξεις (σελ. 147).
- Αναφέρεται ότι το «Σύντομο Λεξικό Όρων» είναι χρήσιμο αλλά εξαιρετικά σύντομο (σελ. 113).
- Θα μπορούσαν τα Φύλλα Εργασίας να είναι πιο φιλικά στους μαθητές/τριες αν είχαν εικονογράφηση.
- Τα περισσότερα Φύλλα Εργασίας δεν ολοκληρώνονται μέσα στα χρονικά περιθώρια που ορίζει η συντακτική ομάδα. Θεωρώ ότι πρέπει να μεγαλώσουν οι χρόνοι αυτοί, τουλάχιστον για τα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου.»

3.7 Βιβλίο - Εγχειρίδιο για τις/τους Νηπιαγωγούς

Οι περισσότερες νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος έκριναν ότι το βιβλίο-εγχειρίδιο για τις/τους Νηπιαγωγούς ήταν καλά σχεδιασμένο και περιείχε βιωματικές δραστηριότητες. Κατά την υλοποίηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων δε συνάντησαν ιδιαίτερα

προβλήματα, αντίθετα, βοηθήθηκαν να προσεγγίσουν το θέμα της ισότητας των φύλων στο Νηπιαγωγείο. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες μπορούσαν να ενσωματωθούν σε θέματα που καθημερινά πραγματεύονται οι Νηπιαγωγοί στο σχολείο. Τα θέματα που πραγματεύονταν οι δραστηριότητες προκάλεσαν το ενδιαφέρον και τον ενθουσιασμό των παιδιών. Ωστόσο, κάποιες Νηπιαγωγοί έκριναν σκόπιμο να τροποποιήσουν ορισμένες δραστηριότητες προκειμένου να γίνουν πιο ελκυστικές για τα παιδιά.

ΘΕΤΙΚΑ

- Το υλικό που αφορά τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία πιστεύω πως είναι πολύ καλό. Θα βοηθήσει τις/τους νηπιαγωγούς στην προσπάθεια να προσεγγίσουν το θέμα της ισότητας των φύλων στο σχολείο.
- Το υλικό που μας δόθηκε είναι πολύ καλό, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε μια πυξίδα αναφοράς, σαν ένα εργαλείο οργάνωσης και άμβλυνσης των στερεοτύπων που αφορούν τους ρόλους των φύλων μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα παραδείγματα που χρησιμοποιούνται βοηθούν πολύ στην κατανόηση και τον ενστερνισμό τους από τους εκπαιδευτικούς, είναι λειτουργικά και ευέλικτα και ταυτόχρονα αλληλεπιδρούν με τα προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων μέσα στο χώρο του νηπιαγωγείου. Παράλληλα προωθούν τον ομαδικό τρόπο εργασίας, τη διερεύνηση, την αντιμετώπιση και επίλυση προβλημάτων, την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα, την ενεργό συμμετοχή και το ενδιαφέρον των παιδιών.
- Όλο το υλικό βέβαια σου δίνει τα ερεθίσματα και τις κατευθύνσεις που ενδείκνυται για την υλοποίηση των στόχων και αυτό είναι από μόνο του πολύ σημαντικό και βοηθάει κάθε νηπιαγωγό που το έχει στα χέρια της/του.
- Η ενότητα «Γνωρίζω τον εαυτό μου και τους άλλους» ήταν πάρα πολύ καλά σχεδιασμένη με βιωματικές δραστηριότητες. Ανακαλύψαμε ότι τα παιδιά έχουν κάποια στερεότυπα σχετικά με τους ρόλους των φύλων και με τη παρέμβαση πιστεύουμε ότι βοηθήσαμε στην τροποποίηση

αυτών των αντιλήψεων σε κάποιο βαθμό. Το συμπέρασμα αυτό πηγάζει από παρατηρήσεις καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος.

- Η ενότητα «Οικογένεια» έδωσε στα παιδιά την ευκαιρία μέσα από το παιχνίδι να εκφράσουν με ευκολία σκέψεις και συναισθήματα. Δόθηκε επίσης η ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να συνεισφέρει όσο μπορούσε στην αποδόμηση των στερεότυπων ρόλων μέσα στην οικογένεια. Σ' αυτό βοήθησε και η συνεργασία των γονιών.
- Η ενότητα «Στερεότυπα στο επάγγελμα, στην τέχνη, στον πολιτισμό, στην ιστορία, στον αθλητισμό, στα ΜΜΕ», έδωσε στα παιδιά την αφορμή να σκεφτούν και να οραματιστούν τη δική τους ζωή μέσα από πρόσωπα-πρότυπα, αγαπημένους ήρωες.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Αυτό που παρατήρησα είναι ότι δεν έγινε έντονα διακριτό το αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων ώστε να καταλάβεις ότι πέτυχαν οι στόχοι του προγράμματος.

3.8 Φύλο και Νέα επαγγέλματα

Όλοι σχεδόν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του Προγράμματος αντιμετώπισαν ιδιαίτερα θετικά το εγχειρίδιο Φύλο και Νέα Επαγγέλματα. Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι το συγκεκριμένο πακέτο υλικού ήταν αρκετά λεπτομερές με πλούσια στοιχεία για την επαγγελματική αποκατάσταση των δύο φύλων και τη θέση τους στην αγορά εργασίας. Ανέφεραν, επίσης, ότι το υλικό αυτό συμβάλλοντας στην προσωπική τους ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τούς διευκόλυne να απαντήσουν με τη σειρά τους σε ερωτήσεις των μαθητών/τριών τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις συνεντεύξεις γυναικών που ασκούν μη παραδοσιακά για το φύλο τους επαγγέλματα, οι οποίες προκάλεσαν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών.

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κυρίως, τόνισαν ότι η έκταση του συγκεκριμένου πακέτου υλικού είναι αρκετά μεγάλη, συμβάλλει μεν στην ολόπλευρη ενημέρωση των ίδιων των εκπαιδευτικών αλλά για τα παιδιά μικρότερης ηλικίας δεν είναι απαραίτητη. Τέλος, οι

εκπαιδευτικοί επισήμαναν αρκετά συντακτικά και γραμματικά λάθη τα οποία πρόκειται να διορθωθούν στην επόμενη φάση του Προγράμματος.

ΘΕΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Αρκετά χρήσιμο, ειδικά όταν χρειάζεσαι συμπληρωματικές πληροφορίες για τα νέα επαγγέλματα και τις συνθήκες στην αγορά εργασίας. Επίσης, πολύ χρήσιμα τα στατιστικά στοιχεία και οι συνεντεύξεις στο τέλος του βιβλίου.
- Το άρθρο «Αγορά εργασίας, νέα επαγγελματικά προφίλ και φύλο» είναι αρκετά ενδιαφέρον και κατατοπιστικό δίνοντας πολλά ερεθίσματα (σελ. 9).
- Το άρθρο «Το πέρασμα από το σχολείο στη ζωή και η επιλογή σπουδών και επαγγέλματος» είναι σημαντικό και ιδιαίτερα για μαθητές/τριες Γυμνασίου και Λυκείου (σελ. 53)
- Οι αναφορές της σελ. 74 βοηθούν ιδιαίτερα για τη συζήτηση και την κατανόηση της βιντεοταινίας.
- Οι συνεντεύξεις που παρατίθενται είναι φιλικές και για τους/τις μικρούς/ές μαθητές/τριες (σελ. 92).
- Οι συνεντεύξεις που υπάρχουν στο τέλος του βιβλίου είναι αξιόλογες και πιο προσιτές στους/στις μαθητές/τριες αλλά και στους/στις εκπαιδευτικούς.
- «Αγορά εργασίας, νέα επαγγελματικά προφίλ και φύλο». Θεωρώ το άρθρο ενδιαφέρον και κατανοητό, δίνει πολλά ερεθίσματα και δημιουργεί προβληματισμούς στους/στις εκπαιδευτικούς, ώστε να μπορούν να διαπραγματεύονται με τους μαθητές/τριες τέτοια θέματα.
- «Πολιτικές ανισότητες των φύλων στην αγορά εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα». Το άρθρο δίνει σημαντικές πληροφορίες, αλλά είναι πολύ λεπτομερές. Ενδείκνυται για περισσότερη, λεπτομερέστερη και σε βάθος ενημέρωση.
- «Το πέρασμα από το σχολείο στη ζωή και η επιλογή σπουδών και επαγγέλματος». Σημαντικό ιδιαίτερα για τους/τις μαθητές/τριες Γυμνασίου – Λυκείου.

- «Επαγγελματικός προσανατολισμός, ανισότητα και οι δυνατότητες του σχολείου στην αλλαγή καθιερωμένων σχολικών πρακτικών». Βοηθά στην ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών. Ιδιαίτερα το κεφ. «Μύθοι σε σχέση με την απασχόληση» είναι αφαιρετικό – συνοπτικό και βοηθά στην καλύτερη κατανόηση της βιντεοταινίας και στη διεξαγωγή της συζήτησης.
- Οι ασκήσεις ευαισθητοποίησης (μικρές αγγελίες) είναι απαραίτητο υλικό αν και μπορεί με μια έρευνα των μαθητών/τριών να παραχθεί από μόνο του.
- Τα κείμενα που περιέχονται στο συγκεκριμένο πακέτο είναι χρήσιμα για την ακαδημαϊκή ενημέρωση των εκπαιδευτικών.

Γυμνάσιο

- Πρέπει οι πληροφορίες που αντλούμε από το υλικό που μας δόθηκε να γίνουν γνωστές σε όλους τους εκπαιδευτικούς ώστε, οποιοδήποτε μάθημα και αν διδάσκουν, με μια αφορμή είτε από το συγκεκριμένο μάθημα είτε από την περίπτωση ενός μαθητή είτε ενός τυχαίου γεγονότος, να είναι επαρκείς. Ο εκπαιδευτικός να ανοίξει τον κατάλληλο διάλογο και να βγουν συμπεράσματα από τις εμπειρίες και τα βιώματα των μαθητών τέτοια ώστε να συμβάλλουν στην αλλαγή της νοοτροπίας απέναντι στα δυο φύλα.

Λύκειο

- Χρήσιμο και κατατοπιστικό. Δίνει πληροφορίες για το θέμα της απασχόλησης και τα προβλήματα που δημιουργούνται στο θέμα αυτό σε σχέση με τα δυο φύλα.
- Η γλώσσα είναι κατανοητή και προσιτή για όλους.

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Το βιβλίο που αναφέρεται στα νέα επαγγελματικά προφίλ είναι πολύ ενδιαφέρον και φωτίζει τη θέση των δύο φύλων στον εργασιακό χώρο και τις σπουδές. Είναι χρήσιμο εργαλείο για την τάξη και ενδιαφέρουσες ειδικά οι συνεντεύξεις και ο πίνακας με τα επαγγέλματα με προοπτικές. Λίγο κουραστικά και ανιαρά τα αριθμητικά στοιχεία για

τους/τις μαθητές/τριες, αλλά απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία για να δείξουν την αντικειμενική εικόνα της θέσης των φύλων στον εργασιακό χώρο.

- Ενδιαφέρουσα δουλειά η οποία προσεγγίζει το θέμα από πολλές οπτικές γωνίες. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον βρήκα στις συνεντεύξεις από γυναίκες εργαζόμενες. Ο μαθητής σήμερα δε συνηθίζει να ψάχνει τέτοιου είδους ζητήματα μόνος του. Πρέπει τα σχολεία να τον ευαισθητοποιήσουν αφού πρώτα οι εκπαιδευτικοί είναι ενημερωμένοι και τα αναπτύζουν στις σχολικές τάξεις.
- Πολύ καλό και απαραίτητο όλο το υλικό. Νομοθεσία, Στατιστικά Στοιχεία, Επαγγέλματα με προοπτικές, Συνεντεύξεις (πολύ ωφέλιμες για όλα τα παιδιά)
- «Αγορά Εργασίας, νέα επαγγελματικά προφίλ και φύλο»: Η εργασία αυτή είναι αξιόλογη, εκτεταμένη, καλά δομημένη, πρόσφατα τα στατιστικά στοιχεία, ενημερωτική, απαραίτητο βοήθημα για κάθε εκπαιδευτικό που διδάσκει Β' Τάξη Α' Κύκλο ΤΕΕ και Α' Τάξη Β' Κύκλο ΤΕΕ Νέα Ελληνικά, διότι υπάρχουν αντίστοιχα κείμενα: «Οι νέοι της Ευρώπης προβλέπουν το μέλλον», «Το διαβατήριο για επιτυχημένη σταδιοδρομία», σελ. 31.
- «Πολιτικές ισότητας των φύλων στην αγορά εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα»: Απαραίτητη εργασία για κάθε εκπαιδευτικό.
- «Το πέρασμα από το σχολείο στη ζωή και η επιλογή σπουδών και επαγγέλματος»: Καλή η εργασία, ωφελιμότερες οι οδηγίες και συμβουλές για τη διευκόλυνση της επιλογής επαγγέλματος.
- «Επαγγελματικός προσανατολισμός, ανισότητα και οι δυνατότητες του σχολείου στην αλλαγή καθιερωμένων σχολικών πρακτικών»: Πολύ καλή η εργασία, ωφελιμότερα τα δύο τελευταία μέρη: Μύθοι σε σχέση με την απασχόληση και Μέσα και αρχές ΣΕΠ με την οπτική του φύλου.
- Οι συνεντεύξεις με: ασφαλίστρια, πληροφορικό, αξιωματικό, πληροφορικό-project manager, καρδιολόγο, είναι πολύ καλές και χρηστικές για τις μαθήτριες. Απόψεις όπως οι παραπάνω στις συνεντεύξεις ανοίγουν νέους ορίζοντες, οι μαθήτριες επηρεάζονται και παίρνουν θάρρος. Η κοινωνία μας έχει πολλές θέσεις για τις γυναίκες και όχι μόνο τραγουδίστριες, μοντέλα, ηθοποιούς κλπ.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Το συγκεκριμένο πακέτο υλικού δε νομίζω ότι βοηθάει τους/τις μαθητές/τριες του Δημοτικού Σχολείου, σε αντίθεση με τους/τις μαθητές/τριες Γυμνασίου – Λυκείου.
- Επιλογή κειμένων και επισήμανση σημαντικότερων στοιχείων. Η τόση έκταση του θέματος θα κουράσει τον/την εκπαιδευτικό με αποτέλεσμα να μην το διαβάσει.
- Πιστεύω, όμως, ότι τουλάχιστον για το Δημοτικό σχολείο είναι υπερβολικό να αφιερώνει κανείς ένα ολόκληρο βιβλίο για θέματα που αφορούν περισσότερο τους/τις μαθητές/τριες Γυμνασίου και Λυκείου. Καλό θα ήταν να περιοριστεί σε έκταση.

3.9 Δοκίμια

Το βιβλίο/εγχειρίδιο των Δοκιμίων κρίθηκε ως ιδιαίτερα σημαντικό βοήθημα για την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση των ίδιων των εκπαιδευτικών για θέματα που αφορούν στην ισότητα των φύλων. Όλοι/ες οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι συμβάλλουν στη γενικότερη ενημέρωσή τους και βοηθούν στην ανάπτυξη προβληματισμού για τη συγκεκριμένη θεματική. Επίσης, διαπίστωσαν ότι μέσω της μελέτης των συγκεκριμένων δοκιμίων διευκολύνθηκαν στην ανίχνευση και τον εντοπισμό στερεότυπων αντιλήψεων. Πολλοί από τους/τις εκπαιδευτικούς αναφέρουν θετικά σχόλια ξεχωριστά για κάθε ένα από τα Δοκίμια.

Η αρνητική κριτική των εκπαιδευτικών εστιάστηκε κυρίως στη μεγάλη έκταση ορισμένων δοκιμίων, η οποία καθιστά δύσκολη τη λεπτομερή μελέτη τους. Επίσης, αναφέρεται ότι μεγάλο μέρος των δοκιμίων αφορά στην εκπαίδευση, ενώ απουσιάζουν δοκίμια σχετικά με την οικογένεια και την προσχολική αγωγή.

ΘΕΤΙΚΑ

Νηπιαγωγείο

- Τα Δοκίμια συμβάλουν στη γενική ενημέρωση των νηπιαγωγών για τη θεματική του φύλου.

Δημοτικό

- Το συγκεκριμένο δοκίμιο με ευαισθητοποίησε πολύ και με βοήθησε στο να δω την τάξη μου (αγόρια και κορίτσια) στο παιχνίδι τους με άλλο μάτι. Μέσα από συζητήσεις με τα παιδιά άλλαξε η στάση τους στο πώς βλέπουν το άλλο φύλο σε σχέση με το παιχνίδι (σελ. 89, «Το σχολείο “χτίστης και χαλαστής” του στερεότυπου του φύλου»).
- Αξιόλογα και ενημερωτικά τα δοκίμια. Βοηθούν στην ευαισθητοποίηση του/της εκπαιδευτικού.
- Τα συγκεκριμένα δοκίμια με βοήθησαν στην προσωπική μου ευαισθητοποίηση σε θέματα ισότητας των φύλων και στην ανίχνευση των στερεότυπων αντιλήψεων και του σεξιστικού υλικού στα σχολικά εγχειρίδια.

Λύκειο

- Η μελέτη τους συμβάλλει στη σφαιρική κατατόπισή μας, ώστε να είμαστε περισσότερο ενήμεροι και ευαισθητοποιημένοι.
- Ιδιαίτερα χρήσιμα είναι αυτά που έχουν σαφή, πρακτική αξία, όπως αυτά στη σελίδα 33: «Κερδίζοντας σεβασμό και εκτίμηση», στη σελίδα 49: «Η ανάληψη διδασκαλίας στην Α' τάξη», σελίδα 57: «Θέσεις διοικητικής και παιδαγωγικής ευθύνης», καθώς και τα δοκίμια «Το σχολείο χτίστης και χαλαστής του στερεότυπου του φύλου», «Το κοινωνικό φύλο στο σχολείο» και «Το κοινωνικό φύλο στο παιχνίδι», σελίδες 89-92.

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Συνολικά, το εγχειρίδιο προσθέτει στον προβληματισμό γύρω από την ισότιμη συμμετοχή και την παροχή ίσων ευκαιριών σε άνδρες-γυναίκες στη γνώση και την κοινωνική ζωή και ειδικότερα ως προς την εμπλοκή

του σχολικού μηχανισμού στη δημιουργία της έμφυλης ασυμμετρίας. Θεωρώ ότι οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων πρέπει να έχουν πρόσβαση στην έρευνα που συντελείται σ' αυτό το πεδίο προκειμένου να συμβάλλουν και οι ίδιοι με την καθημερινή τους πρακτική στην άρση των ανισοτήτων.

- Όλες οι εργασίες είναι καλές. Όλες συμβάλλουν στο έργο του/της εκπαιδευτικού.
- Τα δοκίμια πιστεύω ότι είναι χρήσιμα «εργαλεία» για τον/την εκπαιδευτικό που θα ασχοληθεί με τη θεματική της ισότητας των φύλων. Μπορεί να αντλήσει ο/η εκπαιδευτικός υλικό που προσφέρεται για να γίνει αναφορά στην τάξη.
- Πολύ καλά τα δοκίμια για τον εκπαιδευτικό, όχι για τους μαθητές/τριες. Και για την έκταση, και για το περιεχόμενο και για την ωφελιμότητα.
- Μια πολύ καλή έρευνα με τόσα στοιχεία που παρατίθενται. Ωφέλιμο για τον εκπαιδευτικό. Δεν ωφελεί και δε βολεύει στην τάξη (έκταση, ιστορικά στοιχεία κλπ. κουράζουν).
- «Αγωνίστηκα όμως απεγνωσμένα και νίκησα»: Η ερευνητική αυτή εργασία, λεπτομερέστατη και καλογραμμένη, ενημερωτική και κατανοητή από όλους, είναι απαραίτητο υλικό για κάθε εκπαιδευτικό και μέλλοντα ιστορικό. Καλύπτει μεγάλη περίοδο.
- «Αγνοούμενες από την Ιστορία: Φεμινίστριες δασκάλες στο μεσοπόλεμο»: Κείμενο προσιτό, καλογραμμένο, προκαλεί ενδιαφέρον, αποδίδει τιμή στις 'ηρωίδες' γυναίκες που πρέπει να προβάλλονται ως πρότυπα του ευ αγωνίζεσθαι.
- «Τι σημαίνει να είσαι πολίτης; «Λόγοι» μελλοντικών εκπαιδευτικών για την ιδιότητα του πολίτη»: Εργασία αρκετά μεγάλη σε έκταση. Παρόλα αυτά προκαλεί το ενδιαφέρον και δεν κουράζει.
- «Κερδίζοντας σεβασμό και εκτίμηση: φύλο και κύρος στους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»: Πολύ καλή και εκτενής εργασία. Άριστη εργασία.
- Θέσεις διοικητικής και παιδαγωγικής ευθύνης στη Γενική Εκπαίδευση: Οι γυναίκες εκπαιδευτικοί και η «γυάλινη οροφή»: Η εργασία αυτή είναι πλήρης, στοιχειοθετημένη, καλοδομημένη. Προσφέρει πάρα πολλά

στον εκπαιδευτικό που θέλει να αγωνισθεί για την ισότητα των δύο φύλων.

- «Φύλο και Μαθηματικά: εκπαιδευτικές ανισότητες και Παιδαγωγική της ισότιμης συμμετοχής»: Πολύ καλή εργασία. Τεκμηριωμένη, στοιχειοθετημένη.
- Τα δύο πρώτα κείμενα έχουν ενδιαφέρον διότι περιγράφουν τη θέση των γυναικών στην εκπαίδευση κατά τον 19^ο και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Η περιγραφή γίνεται με απλότητα και σαφήνεια μεταφέροντας ολοκληρωμένα τον τρόπο που προσέγγιζε η εκπαιδευτική κοινότητα τις γυναίκες εκπαιδευτικούς.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Νηπιαγωγείο

- Δεν περιλαμβάνονται δοκίμια που να αφορούν ειδικά στην προσχολική αγωγή.

Δημοτικό

- Θα μπορούσαν να υπάρχουν δοκίμια σχετικά με το φεμινιστικό κίνημα και τη διαπολιτιστική αγωγή.
- Θα πρέπει να γίνει κάποια επιλογή των δοκιμίων: τα βρίσκω πολλά για να τα μελετήσει ένας/μια εκπαιδευτικός της τάξης και να τα εφαρμόσει. Ίσως απογοητευτεί από τον όγκο – γιατί και η γλώσσα δεν είναι τόσο εύκολη – και να τα απορρίψει a priori.

Λύκειο

- Σε μερικά δοκίμια η προσέγγιση του θέματος είναι πολύ θεωρητική, «επιστημονική» και κουραστική.
- Ο όρος « γυναικείες σπουδές» δεν ενδείκνυται γιατί παραπέμπει σε ανδρικές σπουδές πράγμα που συντελεί στη συντήρηση των στερεοτύπων.

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Ορισμένων δοκιμών η έκταση είναι μεγάλη και αν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στην τάξη είναι δυσνόητα για το γνωστικό – νοητικό επίπεδο των παιδιών.
- Πιστεύω ότι είναι πολλά τα άρθρα που πραγματεύονται την ιστορία της εκπαίδευσης και τη θέση της γυναίκας εκεί. Θα ήθελα και γενικότερα στοιχεία που αφορούν τη θέση της γυναίκας στον ελλαδικό αλλά και στον ευρωπαϊκό χώρο.
- Επίσης, θα ήταν χρήσιμο να προστεθούν άρθρα σχετικά με το ρόλο της οικογένειας στην Ελλάδα και γενικότερα, τα θετικά και αρνητικά κάθε εποχής, την εξέλιξή της, το ρόλο των δυο φύλων σήμερα στην οικογένεια και πως τον αντιλαμβάνονται τα παιδιά κατά το μέγεθός τους.

3.10 Βιντεοταινία

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του Προγράμματος, δήλωσαν ότι κατά την προβολή της βιντεοταινίας οι μαθητές/τριες έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και την αντιμετώπισαν με ενθουσιασμό. Έκριναν, επίσης, ότι περιείχε πλούσια θεματολογία και ενδιαφέρον περιεχόμενο γεγονός που προκάλεσε τον προβληματισμό των παιδιών, τα οποία συμμετείχαν πρόθυμα στη συζήτηση. Η διάρθρωση της βιντεοταινίας και η σύνδεση μεταξύ των θεμάτων ήταν ικανοποιητική. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί εστίασαν στη χρησιμότητα του συνοδευτικού φυλλαδίου της βιντεοταινίας το οποίο συμβάλλει στην αποσαφήνιση των μηνυμάτων που δίνουν οι εικόνες.

Οι εκπαιδευτικοί, ωστόσο, της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης τόνισαν ότι το περιεχόμενο της βιντεοταινίας δεν ανταποκρινόταν στο γνωστικό - νοητικό επίπεδο των παιδιών και χρειάστηκε να κάνουν περαιτέρω σχόλια ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητό. Επίσης, διαπίστωσαν ότι οι πολλές και γρήγορες εναλλαγές των θεμάτων δυσχεραίνουν την κατανόηση της βιντεοταινίας. Τέλος, πρότειναν να προστεθούν κάποια αποσπάσματα από παιδικές ταινίες και καρτούνς, ώστε να ανταποκρίνεται η βιντεοταινία στις εμπειρίες των μικρότερων παιδιών.

ΘΕΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Οι μαθητές/τριες συμμετείχαν με ενδιαφέρον στη συζήτηση που ακολούθησε (όλοι/ες).
- Αντιμετώπισαν την ταινία σοβαρά και εκδήλωσαν ενδιαφέρον να την ξαναδούν.
- Σε συζήτηση για τα Μαθηματικά είπε κάποια μαθήτρια ότι η ταινία τη βοήθησε να τα δει με άλλο μάτι, να τα καταφέρει καλύτερα και να τα αγαπήσει.
- Τα παιδιά αντιμετώπισαν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την ταινία. Άλλωστε, οτιδήποτε οπτικό (ταινίες, φωτογραφίες κλπ.) αρέσει ιδιαίτερα στα παιδιά, ειδικά αυτής της ηλικίας.
- Η διάρκεια της ταινίας (γύρω στο 20λεπτο) είναι ικανοποιητική, διότι μπορεί να προβληθεί σε μια διδακτική ώρα.
- Η θεματολογία που έχει επιλεγεί είναι ενδιαφέρουσα ενώ η διάρθρωση των θεμάτων και η σύνδεσή τους αρκετά καλή.
- Τέλος, θέλω να τονίσω ότι για τον/την εκπαιδευτικό θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ χρήσιμο το συνοδευτικό φυλλάδιο της βιντεοταινίας. Το «δείγμα εισαγωγής» και τα «δείγματα συζήτησης» βοηθούν τον δάσκαλο ή τη δασκάλα να αξιοποιήσει στο έπακρο τις ευκαιρίες για παρέμβαση και συζήτηση πάνω σε θέματα ισότητας των φύλων.»

Γυμνάσιο

- Το συνοδευτικό φυλλάδιο είναι πολύ ενδιαφέρον. Αποτελεί έναν οδηγό για την παρακολούθηση της βιντεοταινίας. Συμβάλλει στην αξιοποίηση των μηνυμάτων που δίνουν οι εικόνες. Με τις ερωτήσεις και τις δειγματικές συζητήσεις βοηθάει τον/την εκπαιδευτικό να καθοδηγήσει, να κατευθύνει σωστά τους μαθητές και τις μαθήτριες, όχι μόνο να συλλάβουν τα νοήματα αλλά και να παραδειγματιστούν, να ακούσουν και τις απόψεις των άλλων, να αναθεωρήσουν δικές τους θέσεις σύμφωνα με τα βιώματα που έχουν αποκτήσει στο δικό τους περιβάλλον (οικογενειακό, κοινωνικό κτλ.).

- Έχω τη γνώμη ότι με τον τρόπο αυτό, δηλαδή τον ψυχαγωγικό, αλλά και με τη δύναμη της εικόνας που κυριαρχεί σήμερα, οι μαθητές και οι μαθήτριες θα προβληματιστούν, θα καταρρίψουν τυχόν πρότυπα που έχουν (κυρίως από τα Μ.Μ.Ε.) αποκτήσει, θα αμφισβητήσουν τα στερεότυπα και θα απελευθερωθούν από τα ταμπού της δικής μας γενιάς.

Λύκειο

- Ενδιαφέρουσα και ευχάριστη.
- Έθιγε πολλά θέματα, δημιουργούσε προβληματισμούς και έδινε αφορμή για συζήτηση.
- Πολύ καλή αίσθηση έκανε το απόσπασμα της κινηματογραφικής ταινίας με την έγκυο αστυνομικό, που δείχνει τις ιδανικές σχέσεις των δύο φύλων.

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Το περιεχόμενο της ταινίας είναι πλούσιο.
- Το περιεχόμενο της βιντεοταινίας είναι πραγματικά ενδιαφέρον. Με δεδομένη και γνωστή την έντονη επιρροή των μαθητών από μηνύματα που προέρχονται είτε από εικόνες είτε από ταινίες, η συγκεκριμένη ταινία βοηθά στη διερεύνηση των προβληματισμών τους.
- Πολύ καλή κατά τη γνώμη μου. Απέσπασε το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών και κατά τη διάρκεια ακόμη της προβολής της άρχισαν να εκδηλώνουν τον προβληματισμό τους και στη συνέχεια στη συζήτηση φάνηκε ότι τους ενδιέφερε πολύ το θέμα των στερεοτύπων των φύλων

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Αυτό που είναι φανερό όταν κάποιος παρακολουθήσει την ταινία, είναι το γεγονός ότι δεν είναι φτιαγμένη για παιδιά ηλικίας 11 και 12 ετών αλλά σαφέστατα για μεγαλύτερα παιδιά. Αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό όταν προβάλλεις την ταινία και τα παιδιά σου ζητούν εξηγήσεις

συνεχώς επειδή πολύ απλά δεν έχουν καν δει τις ταινίες, αποσπάσματα των οποίων παρακολουθούν και δεν κατανοούν τις νύξεις που γίνονται. Πιστεύω ότι η βιντεοταινία θα γινόταν πολύ πιο φιλική και ενδιαφέρουσα για τα παιδιά του Δημοτικού αν είχε περισσότερα αποσπάσματα από παιδικές ταινίες και cartoons.

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Οι γρήγορες εναλλαγές διαφορετικών παραστάσεων δυσκολεύουν τους μαθητές/τριες να αφομοιώσουν όσα παρακολούθησαν.
- Ως το μόνο αρνητικό εντοπίσαμε τις πολλές ενότητες-θέματα που περιλαμβάνει.
- Θα μπορούσε να εμπλουτιστεί από πραγματικές συμπεριφορές σε καθημερινή βάση συζύγων, συμμαθητών/τριών, εκπαιδευτικών, συναδέλφων κ.ο.κ.

3.11 CD-ROM - Ιστοσελίδα

Όλοι/ες σχεδόν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην πιλοτική εφαρμογή του Προγράμματος τόνισαν ότι το CD-ROM και η ιστοσελίδα ήταν ιδιαίτερα πλούσια σε περιεχόμενο και βοηθητικά για τους/τις ίδιους/ες και για τους/τις μαθητές/τριες. Επίσης, τόνισαν ότι η ευκολία στην πρόσβαση τόσο για το CD-ROM όσο και για την ιστοσελίδα αποτελεί ένα ακόμη πλεονέκτημα του συγκεκριμένου πακέτου υλικού.

ΘΕΤΙΚΑ

Δημοτικό

- Μελέτησα προσεκτικά το CD-ROM και επισκέφθηκα την ιστοσελίδα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να το έχει μαζί του στο σχολείο ή στο σπίτι χωρίς να χρειάζεται να κουβαλάει συνεχώς όλο το υπόλοιπο υλικό. Μπορεί ακόμη να επισκέπτεται την ιστοσελίδα και να «κατεβάζει» το υλικό που χρειάζεται.

Γυμνάσιο

- Πολύ καλό ως προς τη δομή και την επιλογή των θεμάτων. Μπορεί να αποτελέσει αξιόλογη πηγή άντλησης θεμάτων για συζήτηση και αναζήτηση πληροφοριών.

Λύκειο

- Διαθέτει καλή οργάνωση σε θεματικές ενότητες και υποενότητες.
- Εντυπωσιακός ο όγκος και η ποικιλία του υλικού.

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Το CD-ROM αποτελεί πλούσια πηγή στοιχείων για κάθε ενδιαφερόμενο/η.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

ΤΕΕ/ΣΕΚ

- Είναι πάρα πολλά τα στοιχεία που περιλαμβάνει και για αυτό το λόγο ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται πολύ χρόνο για να εντοπίσει αυτό που κάθε φορά θέλει.

4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΔΗΓΟ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ

Η επεξεργασία των παραπάνω στοιχείων ανέδειξε ορισμένες γενικές προτάσεις βελτίωσης του υλικού:

1. **Γλωσσική και φιλολογική επιμέλεια των κειμένων:** όλα τα κείμενα χρήζουν συστηματικής γλωσσικής και φιλολογικής επιμέλειας.
2. **Λειτουργική σύνδεση του υλικού:** η πρόσβαση και η αξιοποίηση του όλου προγράμματος παρέμβασης διευκολύνεται και γίνεται πιο φιλική και εύκολη όταν σε κάθε επιμέρους τμήμα του παραγόμενου υλικού γίνεται ευκαιριακή – συστηματική αναφορά σε άλλο συναφές τμήμα του υλικού (έντυπου, ηλεκτρονικού, οπτικοακουστικού), με σκοπό την υπόδειξη δυνατοτήτων για συνδυαστική χρήση και αξιοποίηση.
3. **Εμπλουτισμός των παραδειγμάτων από τα νέα σχολικά εγχειρίδια,** όπου προσφέρεται.
4. **Ανάλυση θεωρητικών και μεθοδολογικών προϋποθέσεων** ώστε οι εκπαιδευτικοί μόνοι/ες τους να ανιχνεύουν, να εντοπίζουν και να αξιοποιούν ‘επεισόδια’ διάκρισης φύλων στο περιεχόμενο ή στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.
5. **Εμπλουτισμός του υλικού με εικόνες, λεζάντες, σχεδιαγράμματα, πίνακες κ.λπ.,** προκειμένου να γίνει πιο φιλικό τόσο για τους/τις μαθητές/μαθήτριες όσο και για τους/τις εκπαιδευτικούς.

Όσον αφορά στις ειδικότερες προτάσεις βελτίωσης που αναδείχθηκαν ανά εγχειρίδιο του υλικού καθώς και τις προτάσεις βελτίωσης του οπτικοακουστικού/πολυμεσικού υλικού, αυτές παρουσιάζονται στη συνέχεια.

4. 1 Πακέτο εργασίας 1.1.: Βιβλίο-Εγχειρίδιο για τους/τις εκπαιδευτικούς

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εφαρμογής του Έργου δημιουργήθηκε ένα πακέτο βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού που απευθύνεται στους/στις εκπαιδευτικούς για να το χρησιμοποιούν με τους/τις μαθητές/τριες είτε εντός είτε εκτός διδακτικών ωρών. Η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν κατά τη

δοκιμαστική εφαρμογή αυτού του υλικού, ανέδειξε τις εξής προτάσεις βελτίωσης του υλικού:

4.1.1 Ως προς το περιεχόμενο

1. Να προτείνονται στα φύλλα εργασίας ενεργητικές – βιωματικές δραστηριότητες (π.χ. να αναλάβουν τα παιδιά μέσα στην τάξη να καταγράψουν τις συμπεριφορές και τα συναισθήματα των δύο φύλων ή το σεξισμό στη γλώσσα των εκπαιδευτικών, να κρατούν σημειώσεις στο σπίτι για τις δραστηριότητες των γονιών τους κ.α.), παιχνίδια ρόλων, θέατρο, κατασκευές.
2. Οι ερωτήσεις στα φύλλα εργασίας ήταν ‘κλειστού τύπου’ και προκατέβαλαν τα παιδιά να δώσουν στερεοτυπικές απαντήσεις. Προτείνεται, λοιπόν, να δίνονται ‘ανοιχτού τύπου’ ερωτήσεις ή, όπως αναφέρεται και στην περίπτωση 1, να υπάρχουν ενεργητικές – βιωματικές δραστηριότητες.
3. Κάποιες ερωτήσεις στα φύλλα εργασίας θα μπορούσαν να διατυπωθούν διαφορετικά, ώστε να μην προκαλούν πόλωση στους/τις μαθητές/τριες. Για παράδειγμα, κατά την πιλοτική εφαρμογή στις ερωτήσεις της σελ. 119 («Για ποιους λόγους χαίρεσαι που είσαι κορίτσι/ αγόρι;») διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά απάντησαν με τρόπο επικριτικό για το αντίθετο φύλο.
4. Να υπάρχει λειτουργική σύνδεση ανάμεσα στα προτεινόμενα φύλλα εργασίας και στις αντίστοιχες ενότητες των σχολικών εγχειριδίων (π.χ για τα Νέα Ελληνικά Α' Κύκλου Τ.Ε.Ε β' Τάξης παράλληλα με τις ενότητες για τις ανησυχίες των νέων, το ρατσισμό, την τέχνη, τον άνθρωπο ως πολίτη να υπάρχουν αντίστοιχα φύλλα εργασίας).
5. Στο τέλος του εγχειριδίου προτείνεται να ενσωματωθεί ένα σύντομο λεξικό άγνωστων, ειδικά για τους/τις μαθητές/τριες του Δημοτικού, όρων (π.χ. ‘δικαίωμα ψήφου’, ‘γονική άδεια’, ‘καταβολή φόρων’, ‘αυτοθυσία’, ‘οίκτος’, ‘διπλωματία’, ‘αδιαλλαξία’, ‘εθνικισμός’ κ.ά.). Επίσης προτείνεται η διεύρυνση και η απλούστευση του λεξικού όρων

- που παρατίθεται στη σελ. 113, ώστε να είναι πιο κατανοητό για τους/τις μικρούς/ές μαθητές/τριες.
6. Κάποιες εισαγωγές (π.χ. σελ. 5, 8 και 15) έχουν πολύ θεωρητικό χαρακτήρα και δεν είναι αρκετά κατατοπιστικές.
 7. Να διευκρινιστεί ο όρος «Βιολογικό Φύλο».
 8. Οι θεματικές που θίγονται να συμπληρωθούν με περισσότερο υλικό – οπτικό ή κείμενα – ως αφόρμηση για προβληματισμό και συζήτηση.
 9. Οι εικόνες που παρατίθενται να συνοδεύονται από ερμηνευτικές λεζάντες, ώστε να διευκολύνονται οι μαθητές/τριες στην πρόσληψη των μηνυμάτων τους (π.χ. σελ. 68 και 91).
 10. Να συμπεριληφθούν σε κάθε ενότητα εικόνες και λεζάντες ώστε να γίνουν πιο ελκυστικά στους/στις μαθητές/τριες και να μην θυμίζουν σχολικές εργασίες.
 11. Κάποιες από τις δραστηριότητες που προτείνονται απαιτούν πολύ χρόνο (π.χ. η δραστηριότητα της σελ. 69, που απαιτεί από τους/τις μαθητές/τριες αναζήτηση υλικού). Προτείνεται το υλικό αυτό να δοθεί ως συμπληρωματικό (όπως π.χ. στη σελ. 35) και οι μαθητές/τριες να ασχοληθούν με την κριτική και επεξεργασία του.
 12. Να περιλαμβάνονται φύλλα εργασίας που να απαιτούν λιγότερο χρόνο εφαρμογής.
 13. Η εισαγωγή της ενότητας 2 «Φύλο, Δημοκρατία και Ιδιότητα του Πολίτη», (σελ. 27, 28, 29) να έχει περισσότερη συνοχή και ενότητα.
 14. Κάποια από τα φύλλα εργασίας (π.χ. σελ. 117, 122, 126, 137 και 147) είναι κατάλληλα και για τους/τις μαθητές/τριες της Δευτεροβάθμιας.
 15. Να προστεθούν φύλλα εργασίας σχετικά με την Ημέρα της Γυναίκας, το ρόλο της γυναίκας στη διαμόρφωση και εξέλιξη της ιστορίας και της επιστήμης.
 16. Στην Ενότητα 'Φύλο, δημοκρατία και ιδιότητα του πολίτη', η υποενότητα 'Ένδυνάμωση του πολίτη μαθητή' (σελ. 54) θα μπορούσε συμπληρωματικά να έχει ως στόχο τον προσδιορισμό των κριτηρίων με τα οποία επιλέγουν οι μαθητές/τριες τα συμβούλια του σχολείου τους.
 17. Στην Ενότητα 'Πολυπολιτισμικότητα και φύλο', υποενότητα 'Γυναίκες – πρόσφυγες, γυναίκες – μειονότητες, γυναίκες στο περιθώριο' σελ. 95

θα μπορούσαν να προστεθούν στατιστικά στοιχεία που να αναδεικνύουν το μέγεθος του προβλήματος.

18. Ορισμένες δραστηριότητες (π.χ. η δραστηριότητα της σελ. 120-121) κρίνονται ως δύσκολες να εφαρμοστούν κυρίως από παιδιά του Δημοτικού. Προτείνεται η απλούστευση των δραστηριοτήτων αυτών.

4.1.2 Ως προς τη μορφή (Γλωσσικές / συντακτικές διορθώσεις)

1. Να δημιουργηθεί ένας πίνακας περιεχομένων στην αρχή του εγχειριδίου.
2. Να αριθμούνται οι ενότητες και τα φύλλα εργασίας και να υπάρχει μια ενιαία μορφοποίηση (π.χ. σελ. 9-25). Να δοθεί ένας τίτλος σε κάθε φύλλο εργασίας που να κατατοπίζει ως προς το περιεχόμενο του.
3. Στο φύλλο εργασίας της σελ. 124 να προσεχθεί η μορφοποίηση του κρυπτόλεξου. Τα γράμματα δεν είναι ακριβώς το ένα κάτω από το άλλο με αποτέλεσμα τα παιδιά να δυσκολεύονται να βρουν τις κρυμμένες λέξεις.
4. Οι περισσότερες από τις εικόνες που παρατίθενται δεν είναι καθαρές. Προτείνεται η βελτίωση της ποιότητας τους ή η αντικατάστασή τους.

4.2 Πακέτο Εργασίας 1.2. Φύλο και Νέα Επαγγέλματα

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εφαρμογής του Έργου δημιουργήθηκε το συγκεκριμένο πακέτο βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο σχετίζεται και συνδέεται με τις σύγχρονες συνθήκες στην αγορά εργασίας.

Η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν κατά τη δοκιμαστική εφαρμογή του υλικού, ανέδειξε τις εξής προτάσεις βελτίωσης του υλικού:

4.2.1 Ως προς το περιεχόμενο

1. Να δημιουργηθεί ένα παράρτημα όπου θα παρατίθενται αποκόμματα εφημερίδων τόσο από αγγελίες αγοράς εργασίας όσο και από γυναίκες σε μη παραδοσιακά για το φύλο τους επαγγέλματα.

2. Η μελέτη 'Πολιτικές ισότητας των φύλων στην αγορά εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα' είναι πολύ θεωρητική. Προτείνεται να συμπληρωθεί με στοιχεία για την εφαρμογή αυτών των αποφάσεων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και την Ελλάδα. Επίσης, προτείνεται να αιτιολογηθεί το γεγονός ότι στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλο ποσοστό ανεργίας για τις γυναίκες.
3. Στις σελίδες 56-74 υπάρχει έλλειψη συνοχής που δημιουργεί ασάφειες.
4. Προτείνεται να προστεθούν περισσότερες συνεντεύξεις αντιπροσωπευτικές και των δυο φύλων, για παράδειγμα να υπάρχουν και συνεντεύξεις ανδρών που απασχολούνται σε επαγγέλματα μη παραδοσιακά για το φύλο τους, γυναικών που ασχολούνται με τα οικιακά ώστε να γίνει αντιληπτή η δυσκολία και η σπουδαιότητα του έργου της και ανδρών που ασχολούνται με οικιακές δραστηριότητες.
5. Να μορφοποιηθούν οι πίνακες των σελίδων 86-88 ώστε να είναι πιο εύχρηστοι και ευανάγνωστοι.
6. Προτείνεται ορισμένα κείμενα του εγχειριδίου να παραπέμπουν σε κείμενα των σχολικών εγχειριδίων, για παράδειγμα το κείμενο «Αγορά Εργασίας, νέα επαγγελματικά προφίλ και φύλο» της κυρίας Σιάνου (σελ. 9), μπορεί να προταθεί ως συμπληρωματικό υλικό για τα κείμενα « Οι νέοι της Ευρώπης προβλέπουν το μέλλον» (και «Το διαβατήριο για μια επιτυχημένη σταδιοδρομία» (Νέα Ελληνικά, Α' Τάξη, Β' κύκλος ΤΕΕ).
7. Να προστεθεί κάποιο κείμενο μέσω του οποίου θα αναδεικνύεται ο ρόλος της οικογένειας στην επιλογή επαγγέλματος.
8. Στη σελίδα 77 διαπιστώθηκε αντίφαση ανάμεσα στην αρχή Γ και Δ.

4.2.2 Ως προς τη μορφή (Γλωσσικές / συντακτικές διορθώσεις)

Δεν αναδείχθηκαν προτάσεις όσον αφορά στη βελτίωση του υλικού ως προς τη μορφή του.

4.3 Πακέτο Εργασίας 1.3. Συμπληρωματικά Φυλλάδια των σχολικών εγχειριδίων

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εφαρμογής του Έργου 'Παραγωγή βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού για την εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία' δημιουργήθηκε το συγκεκριμένο πακέτο υλικού, το οποίο θεμελιώθηκε σε θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες αναφορικά με τον τρόπο που προβάλλονται τα φύλα στο περιεχόμενο των σημερινών εγκεκριμένων σχολικών εγχειριδίων.

Η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν κατά τη δοκιμαστική εφαρμογή του υλικού, ανέδειξε τις εξής προτάσεις βελτίωσης του υλικού:

4.3.1 Ως προς το περιεχόμενο

1. Να προστεθούν παραδείγματα από τα νέα σχολικά εγχειρίδια.
2. Να προτείνονται σε κάθε ενότητα ενδεικτικές ερωτήσεις αναφορικά με τη θεματική του φύλου.
3. Να δίνονται παραδείγματα γυναικών που έχουν διακριθεί σε διάφορους τομείς όταν αυτές απουσιάζουν από συγκεκριμένες ενότητες των σχολικών εγχειριδίων (π.χ. Επιστήμη, Τεχνολογία, Μαθηματικά κ.α.)
4. Να δίνεται σε όλα τα παραδείγματα η μονάδα συμφραζομένων (να μη δίνονται ξεκομμένα).
5. Στην ενότητα «εννοιολογική αποσαφήνιση» θα μπορούσε να γίνει αναφορά και σε άλλες έννοιες όπως φεμινισμός, φονταμενταλισμός, κ.λπ. ώστε να γίνει πιο προσιτό το όλο περιεχόμενο του υλικού.

4.3.2 Ως προς τη μορφή

1. Σε κάποια σημεία τα κείμενα των Συμπληρωματικών Φυλλαδίων της Θετικής Κατεύθυνσης του Γυμνασίου είναι εξαιρετικά πυκνογραμμένα με αποτέλεσμα να γίνονται δύσχρηστα. Υπάρχουν σελίδες A4 γραμμένες ολόκληρες χωρίς το απαραίτητο διάστημα

ανάμεσα στις γραμμές και χωρίς επαρκή διασαφήνιση των κεφαλίδων ή τίτλων.

4.4 Πακέτο Εργασίας 1.4. Βιβλίο-Συλλογή Δοκιμίων

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εφαρμογής του Έργου δημιουργήθηκε το συγκεκριμένο πακέτο βοηθητικού εκπαιδευτικού υλικού. Εμπεριέχει διασκευασμένα και εκλαϊκευμένα δοκίμια, επιστημονικά άρθρα ή αποσπάσματα θεωρητικών και εμπειρικών μελετών καθώς και πρωτογενή επίκαιρα κείμενα των επιστημόνων, που εργάστηκαν στα πλαίσια του συγκεκριμένου έργου.

Η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν κατά τη δοκιμαστική εφαρμογή του υλικού, ανέδειξε τις εξής προτάσεις βελτίωσης του υλικού:

4.4.1 Ως προς το περιεχόμενο

1. Επικαλύψεις ως προς το περιεχόμενο, μονομέρεια ως προς τη θεματική των δοκιμίων, δηλαδή υπάρχουν πολλά κείμενα με συναφές περιεχόμενο. Προτείνεται, λοιπόν, να προστεθούν δοκίμια για γυναίκες σε άλλους επαγγελματικούς χώρους, ειδικά μη παραδοσιακών επαγγελμάτων, από όλους τους τομείς. Επίσης, προτείνεται να παρουσιάζεται και ο αντίλογος, δηλαδή κείμενα που αφορούν άνδρες που δραστηριοποιούνται σε μη παραδοσιακούς για το φύλο τους τομείς και θέσεις.
2. Μεγάλη η έκταση των δοκιμίων. Προτείνεται να είναι πιο σύντομα.
3. Τα δοκίμια να είναι πιο απλά και κατανοητά, η γλώσσα τους πιο απλή και κατανοητή.
4. Να προστεθούν δοκίμια όπου θα συνυπάρχουν και τα δυο φύλα.
5. Να προστεθούν δοκίμια για την οικογένεια, τη διαπολιτισμική αγωγή, το φεμινιστικό κίνημα και την Ημέρα της Γυναίκας.
6. Να προστεθεί ένα κείμενο για τις βιολογικές διαφορές των δύο φύλων.
7. Να προστεθούν δοκίμια που να περιέχουν στοιχεία για τη θέση της γυναίκας στον ελλαδικό και διεθνή χώρο.

8. Να προστεθεί δοκίμιο για τον τρόπο ανάλυσης περιεχομένου στα παραμύθια (πρόταση για το Νηπιαγωγείο).
9. Να περιλαμβάνουν περισσότερα παραδείγματα όπου να φαίνεται η θετική πλευρά της γυναίκας.
10. Τα δοκίμια να είναι επίκαιρα, π.χ. το γεγονός ότι οι γυναίκες εργάζονται κυρίως σε γυμνάσια, όπως αναφέρεται στο άρθρο της κ. Καντζάρα «Κερδίζοντας σεβασμό...», στηρίζεται στα αποτελέσματα στατιστικής έρευνας του 1993.
11. Οι απόψεις που παρουσιάζονται στα δοκίμια να στηρίζονται σε ανάλογη βιβλιογραφία.
12. Στην άποψη ότι η κατάληξη –ος είναι φυσικά αρσενική, όπως αναφέρεται στο άρθρο της κ. Φραγκουδάκη «Η χρήση της γλώσσας», προτείνονται οι εξής εξαιρέσεις: η νήσος, η άμπελος, η οδός.
13. Να αντικατασταθεί ο όρος 'γυναικείες σπουδές' με 'σπουδές φύλου'.
14. Να προτείνονται ποια από τα δοκίμια μπορούν να αξιοποιηθούν από τους/τις μαθητές/τριες (κυρίως του Λυκείου) σε ομάδες μέσα στην σχολική τάξη, για ανάθεση εργασιών κ.λ.π. Με άλλα λόγια, το υλικό να είναι αξιοποιήσιμο από την τάξη στην εκπαιδευτική διαδικασία.
15. Προτείνεται να δημιουργηθεί ένα παράρτημα στο τέλος του εγχειριδίου όπου θα παρατίθενται ένας κατάλογος με συναφή βιβλιογραφία.

4.4.2 Ως προς τη μορφή (Γλωσσικές / συντακτικές διορθώσεις)

Δεν αναδείχθηκαν προτάσεις όσον αφορά στη βελτίωση του υλικού ως προς τη μορφή του.

4.5 Πακέτο Εργασίας 2.1: Οπτικοακουστικό –πολυμεσικό υλικό

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εφαρμογής του Έργου δημιουργήθηκε το συγκεκριμένο πακέτο υλικού, το οποίο περιλαμβάνει βιντεοταινίες, ντοκιμαντέρ, docudrama, αποσπάσματα ταινιών καθώς και CD-Rom.

Η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν κατά τη δοκιμαστική εφαρμογή του υλικού, ανέδειξε τις εξής προτάσεις βελτίωσης του υλικού:

4.5.1 Βιντεοταινία

4.5.1.1 Ως προς το περιεχόμενο

1. Το περιεχόμενο είναι λίγο δυσνόητο για τα παιδιά του Δημοτικού. Φαίνεται ότι είναι φτιαγμένη για παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας. Τα παιδιά του Δημοτικού δεν έχουν παρακολουθήσει τις ταινίες από τις οποίες προβάλλονται αποσπάσματα και έτσι δυσκολεύονται να κατανοήσουν τις νύξεις αυτές. Θα μπορούσαν να προστεθούν αποσπάσματα από παιδικές ταινίες και cartoons.
2. Οι γρήγορες εναλλαγές μεταξύ των θεμάτων που πραγματεύεται η βιντεοταινία κουράζουν τους/τις μαθητές/τριες. Προτείνεται να υπάρχουν διακοπές κατά τη διάρκεια ανάμεσα στα θέματα π.χ. ήχος, χρώματα, cartoons, προβληματισμοί ώστε να γίνεται καλύτερη αφομοίωση του νοήματος.
3. Στο συνοδευτικό εγχειρίδιο για τη βιντεοταινία να προστεθεί ένα παράρτημα όπου θα προτείνονται τίτλοι ταινιών που προωθούν την ισότητα των φύλων.
4. Τα πρότυπα των ανδρών και γυναικών που παρουσιάζονται στη βιντεοταινία δεν αντιστοιχούν στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.
5. Να προστεθούν αποσπάσματα που να δείχνουν γυναίκες που διαπρέπουν ή διέπρεψαν σε διάφορους τομείς.
6. Θα μπορούσαν να προστεθούν συνεντεύξεις προσώπων που δραστηριοποιούνται σε επαγγέλματα ή τομείς μη παραδοσιακά για το φύλο τους.
7. Να δοθεί περισσότερη έμφαση σε θέματα όπως:
 - i. Την ταύτιση της γυναίκας με το σπίτι και του άνδρα με τη δημόσια σφαίρα και πως αυτό αναπαράγεται από τα ΜΜΕ.
 - ii. Την ενδοοικογενειακή βία.
 - iii. Τα παιδικά προγράμματα και πώς αυτά αποδίδουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στο αγόρι και το κορίτσι, στον άνδρα και τη γυναίκα.

- iv. Τις διαφημίσεις και την υπερβολική σύνδεση της γυναίκας με τα προϊόντα που αφορούν τους χώρους του σπιτιού: κουζίνα, μπάνιο. Στην εικόνα του άνδρα: έξω από το σπίτι – κυριαρχικός, ανεξάρτητος ενώ μέσα στο σπίτι παθητικός, ανόητος, ευνουχισμένος.
- v. Η εικόνα της γυναίκας στις πρωινές εκπομπές που είναι διαφορετική απ' αυτή που προβάλλεται στις απογευματινές σειρές.

4.5.1.2 Ως προς τη μορφή

1. Προτείνεται η αντικατάσταση της βιντεοκασέτας με DVD.

4.5.2 CD-ROM

4.5.2.1 Ως προς το περιεχόμενο

1. Να προστεθεί μία κατηγορία που θα περιλαμβάνει συναφείς διαδικτυακούς τόπους.
2. Να προστεθούν άρθρα σχετικά με τη Θεματική «Καταναλωτισμός και Γυναίκα», «Διαφήμιση και Γυναίκα».

4.5.2.2 Ως προς τη μορφή

Δεν αναδείχθηκαν προτάσεις όσον αφορά στη βελτίωση του υλικού ως προς τη μορφή του.

4.6 Πακέτο Εργασίας 2.2: Διαδικτυακός τόπος/ιστοσελίδες

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εφαρμογής του Έργου δημιουργήθηκε ένας αλληλεπιδραστικός διαδικτυακός τόπος, ο οποίος αξιοποιεί τις δυνατότητες που παρέχει το διαδίκτυο για πληροφόρηση, ενημέρωση και γενικά ενασχόληση με τη θεματική του φύλου. Η επεξεργασία των στοιχείων που

συλλέχθηκαν κατά τη δοκιμαστική εφαρμογή του υλικού, ανέδειξε τις εξής προτάσεις βελτίωσης του υλικού:

4.6.1 Ως προς το περιεχόμενο

1. Να προστεθεί ένας χώρος που θα περιέχει παιχνίδια και κουίζ (ερωτήσεις για γυναίκες στο χώρο της επιστήμης ή τη συμμετοχή γυναικών στην ιστορία, την πολιτική ζωή κ.λπ.) και θα απευθύνεται στους/στις μαθητές/τριες.
2. Θα μπορούσε να γίνει ένα παραμύθι σε ηλεκτρονική μορφή ή/και έντυπη μέσα από το οποίο θα αποσαφηνίζονται οι έννοιες οι σχετικές με την ισότητα των φύλων.
3. Οι εκπαιδευτικοί μαζί με το πακέτο του υλικού που τους δόθηκε επέστρεψαν και εργασίες των μαθητών/τριών από τις παρεμβάσεις. Το υλικό αυτό θα μπορούσε να προστεθεί στην ιστοσελίδα.
4. Θα μπορούσε ακόμη η ιστοσελίδα να εμπλουτιστεί με τραγούδια, αποσπάσματα από λογοτεχνικά έργα, φωτογραφίες έργων τέχνης, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους/τις εκπαιδευτικούς κατά της εφαρμογή των παρεμβάσεων τους.
5. Να γίνεται επικαιροποίηση της ιστοσελίδας.

4.6.2 Ως προς τη μορφή

1. Κάποια κείμενα είναι γραμμένα με πολύ μικρή γραμματοσειρά γεγονός που τα κάνει δυσανάγνωστα.